

F A J A Ť U K A

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska
Kultúrno – spoločenský štvrťročník

Ročník III.

September 2021

3/2021

ISSN 2644-593X

ÚVODNÉ SLOVO	3
ROZHOVOR	
Rozhovor s	4
ZO ŽIVOTA SPOLKU	
Jubilanti/Oslávenci	7
Boli sme	11
TRADÍCIE A ZVYKY	
Spievanie na kašu (prof. PhDr. Ján Botik, DrSc.)	13
TÉMA	
Život bulharských zeleninárov v Bratislave (Mgr. Magdaléna Antalíková)	16
Z prednáškového cyklu <i>Podvečery</i> (Ing. Michal Hronec)	18
SPOMIENKY	
Spomienky Violy Bečvarovovej rod. Petrákovej.....	20
Z TVORBY NAŠICH KRAJANOV	
Na kraji lesa (Pavel Rozkoš).....	25
MLADÝ KRAJAN	
Predstavujeme vám Andreja Kučerku	26
NAŠI NAJMENŠÍ KRAJANIA	
Chytráček	28
ZO ŽIVOTA INÝCH SPOLKOV	
Základná škola v Báčskom Petrovci (Mária Andrášiková)	29
TRADIČNÉ RECEPTY	
Trošija	31

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska / Vychádza štvrťročne / Redakcia si vyhradzuje právo krátenia a úpravy príspevkov / Neobjednané rukopisy nevraciamе / Príspevky prijímame v elektronickej podobe / Uverejnením príspevku v časopise dáva autor redakcii súhlas na jeho uverejnenie

Šéfredaktor: Katarína Koňariková
 Redakčná rada: Martin Mikuláš, Zuzana Trunnerová, Darina Voleková, Adriana Reptová, Martin Štrbka
 Jazyková korektúra: Darina Voleková
 Grafická úprava: Anna Koláriková
 Ilustrácie: Lea Antalíková, Štefan Jančík
 Adresa redakcie: Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava
 e-mail: redakcia.fajauka@gmail.com
 Internet: www.ssb.sk
 ISSN: 2644-593X

Časopis finančne podporil
 Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Fotka na prednej strane obálky: Spoločná fotka z výletu do Gabčíkova, jún 2021

Milí krajanovia,

opäť je tu jeseň a to je aj čas pre nové číslo Fajauky 3/2021. Aj toto číslo vyjde vo väčšom náklade vďaka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý časopis finančne podporil, a tak bude aj pre vás prístupnejší.

Spolok počas letných dní nezháľal a neúnavne pracoval na plnení cieľov, ktoré si spoločne s členmi Výboru stanovujeme na našich pravidelných zasadaniach. Jedným z nich je aj účasť v relácii RTVS *Dedovizeň*, o ktorej som vás už informovala. Nadväzuje na nahrávanie CD v štúdiu Môlča records a na jeseň sa môžeme tešiť na odvysielanie. V zostihu vystúpia Štefan Červenák, Janko Jančík, Michal Jančík, Anna Koláriková, Paľko Mega a v neposlednom rade Lydka Mičudová rod. Sýkorová, ktorá nám vytvorila aj podmienky pre nakrúcanie v jej záhrade, za čo jej patrí veľká vďaka. Na záver natáčacieho dňa sme zavítali aj do Veľkých Úľan k zvonu z Brašljanice, o ktorom nám niečo porozprával doktor Majo. Mali sme dokonca tú česť vypočuť si zvonenie, presne to zvonenie, ktoré našich krajanov, našich predkov, zvolávalo do kostola k modlitbe.

Spolok Slovákov z Bulharska by si rád uctil pamiatku našich predkov, ktorí žili v Gornej Mitropoliji, Podeme, Brašljanici a Vojvodove a osadil pamätnú tabuľu v Gornej Mitropoliji na budove niekdajšej slovenskej školy, pod záštitou Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Sofii. Plánovaná pamätná tabuľa bude niesť zmienku o živote Slovákov v Bulharsku tak v slovenskom ako aj bulharskom jazyku. Verím, že projekt dotiahneme do úspešného konca a po vybavení všetkých potrebných povolení budeme môcť pamätnú tabuľu slávnostne odhaliť ešte tento rok. Veľmi si želim, aby ste sa tejto krásnej ceremónie mohli zúčastniť aj vy, prostredníctvom zorganizovaného zájazdu.

Žiaľ, vzhľadom na nepriaznivú situáciu, ani tento rok nemôžeme uskutočniť tradičné krajské stretnutie v októbri. Z dôvodu obavy o zdravie nás všetkých, ale aj neistoty z opratrení, ktoré by nám mohli značne skomplikovať organizáciu, sme sa na zasadaní Výboru rozhodli presunúť stretnutie na prvý možný termín na jar, spolu aj s bohatým programom, ktorý sme pre vás pripravovali. Napriek tomu verím, že vás potešia menšie akcie a podujatia, ako napríklad preložený turnaj v hre tabla, návšteva divadelných predstavení a taktiež sa budeme usilovať zorganizovať aj Mikuláša pre deti s programom.

Záverom by som vás rada informovala aj o novom projekte, na ktorý sa nesmierne teším a tým je klubový priestor, kde by sme sa mohli stretávať, debatovať, spomínať, spoznávať svoje korene a dozvedieť sa niečo viac o živote našich predkov v Bulharsku. Bude to priestor pre všetky generácie a každý čas. Priestor na čítanie, prednášky, na všetky spoločné menšie aktivity. Dúfam, že naše úsilie bude úspešné a po novom roku budeme "rejteša" ťahať doma.

Prajem vám úspešný štart do nového školského roku, krásnu jeseň a príjemné čítanie.

Ing. Katarína Koňariková, PhD.
predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska

Rozhovor s Annou Kolárikovou rod. Jančíkovou

Členkou Výboru Spolku Slovákov z Bulharska

"Narodila som sa v Bratislave, ale celá moja rodina pochádza z Gornej Mitropolije."

Kto boli tvoji starý rodičia? Spomínaš si na nich?

Pamätám si akurát starú mamu – mamouku – z maminkinej strany, Zuzanu Kováčovú, rodenú Beňovú. Dedko, bohužiaľ, zahynul ešte v Bulharsku, v cukrovare v Dolnej Mitropoliji. Rodičov môjho biologického otca, Pavla Jančíka, som nepoznala, ale babku a dedka, teda rodičov môjho adoptívneho otca, áno. Boli to Zuzana a Jozef Ferkovci.

Si rodená Jančíková, vydatá Koláriková, ale za slobodna si sa volala Ferková. Porozprávaj nám teda o svojich rodičoch.

Na túto otázku môžem odpovedať zo široka, lebo som mala dvoch rodičov: biologických a adoptívnych, ako som už spomínala. Moja mamička, Katka Jančíková (Kováčová) zomrela, keď mala 33 rokov a ja 6 mesiacov. Viem, že robila v družstve spolu s mojím otcom Pavlom Jančíkom. Keď sa stala tá smutná udalosť, mňa sa ihneď ujala a adoptovala si ma mamičkina sestra s manželom – Anna a Michal Ferkovci, tí sa stali mojimi adoptívnymi rodičmi a starali sa o mňa. S mojimi bratmi – Miňom a Števkom to dopadlo horšie. Ale bola tu rodina, ktorá sa snažila zo všetkých síl. Najdôležitejšie bolo, že som nebola od bratov oddelená, boli sme spolu vždy, keď sa to dalo, žili sme spolu, keď sa dalo a možno to vytvorilo medzi nami puto, ktoré sa nedá pretrhnúť. Pamätám sa dokonca, že neraz aj môj otec Jančík prišiel k nám pozrieť sa, ako sa mám.

Rodičia sa o mňa starali od 6 mesiacov a nikdy mi nič nechýbalo. Môj otec pracoval celý život v Dunajplavbe, hoci po príchode na Slovensko z Bulharska vystriedal viacero zamestnaní aj pobytov. Ako vyučený stolár nemal núdzu o prácu. Maminka si nachádzala prácu, ako sa dalo, jeden čas obidvaja pracovali v Matadorke. Na Dunaji ale strávili celý svoj život a ja s nimi. Kým som nechodila do školy, tak bez prestania celé mesiace. Potom už len cez prázdniny. Ale pamätám sa, že ma veľakrát vypýtali skôr zo školy, napríklad ak loď odchádzala niekedy uprostred júna. Vtedy ma učiteľka preskúšala a vysvedčenie som videla až v septembri. Niekedy s

Súrodenci Anna, Štefan a Michal

nami išiel aj brat Šteško. Bol to úžasný život. Keď som chodila do školy, maminka bola so mnou doma. Len príležitostne si našla niekde brigádu. Ale ich záľubou sa stala záhrada a ňou sa vytešovali, kým vládali. Takú zeleninu, ovocie a záplavu kvetov bolo len málokde vidieť. Kto tú záhradu navštívil vie, o čom hovorím.

Máš nejakú zaujímavú spomienku z Bulharska?

Moji rodičia ma vždy viedli k tomu, aby som vedela, odkiaľ pochádzame. Často sme chodievali do Bulharska k moru, ale predtým sme sa vždy zastavili v Gornej Mitropoliji a zamierili sme na salaš do Hruškov, kde sme strávili niekoľko dní. S Katkou Hruškovou som behávala po salaši, kým sa dospeli rozprávali v kuchyni. Môj otec bol vždy veľmi spoločenský a kam prišiel, tam si našiel priateľov. Tí často chodievali k nám do Bratislavy. Pamätám si jednu úsmevnú príhodu, ktorá sa stala práve vtedy, keď bola u nás návšteva z Bulharska. Moja teta, manželka najmladšieho brata mojej mamy báči Števa – teta Mariena, ktorá je Češka, pobehovala po kuchyni a komentovala, že budeme variť „brambory“. Po bulharsky sa chrobáky povedia „brmbary“. A keď naši priatelia z Bulharska počuli, že ideme variť „brambory“ zľakli sa, že k obedu budú „brmbary“ – teda chrobáky. Alebo inokedy, keď sme im chceli poukazovať aj Slovensko, nielen Bratislavu, nasadli sme do auta išli sme na výlet. Vtedy ešte neboli diaľnice, všetky cesty viedli cez mestá a dediny. A naši bulharskí priatelia stále vyzvedali, kedy už

**Svadobná fotografia rodičov
Kataríny Kováčovej a Pavla Jančíka**

konečne pôjdeme cez nejakú dedinu. Odpovedali sme im, že veď práve teraz sme jednu prešli. Udivení reagovali: "To bola dedina? Veď to bolo mesto!"

Máš dvoch starších bratov. Porozprávaj ako ste vyrastali.

Ako som už spomínala, mám dvoch súrodencov. Hoci majú iné priezvisko, sú to moji bratia. Vždy sme boli spolu. Keď býval brat Šteško s nami, mohla som sa s ním hrať do sýtosti. Nepamätám sa, že by sme sa niekedy pohašterili alebo pobili, ako to medzi súrodencami býva zvykom. Je odo mňa starší o štyri a pol roka a vždy dával na mňa pozor. Keď sme mali poobedňajšie vyučovanie, chodila som zo školy, keď sa už zmrákalo. Vždy mi išiel naproti, aby som sa nebála. V škole sa vynikajúco učil, vždy s hrdosťou spomínam na to, keď ako chlapec chodil do Rozhlasovej umeleckej družiny a takmer každú sobotu poobede o tretej, keď rádio Slovensko vysielalo rozhlasovú hru pre mládež, účinkoval v nej. A neboli to vedľajšie roly. Neraz ho bralo auto zo školy a vracal sa domov neskoro

v noci. Vtedy maminka sedela na posteli, nespala, niečo štrikovala a čakala, kým ho neprivezie auto domov. Brat Miňo je starší odo mňa o 11 rokov. Čoskoro odišiel do učenia do Komárna a keď sme sa vracali loďou domov, už po prekročení maďarských hraníc som s maminkou vyzerala dve veže na kostole, ktoré sa týčili nad Komárnom, lebo tam býval môj brat. Pamätám sa, keď sa po dvojročnej vojenskej službe vrátil domov, prišiel k nám do Prievozu. Keď som sa vrátila zo školy, maminka ma privítala s tým, že ma čaká doma prekvapenie. Miňo sa schoval za dvere a keď som ho zazrela, išla som z kože vyskočiť od radosti.

Ako ste sa dostali do ČSR?

Moji rodičia Jančíkovci prišli na Slovensko s transportom v 1949-tom roku. Tam, vo vlaku, sa narodil aj brat Šteško, Miňo mal vtedy už skoro 7 rokov. Samozrejme, vlak zastal až na Morave. Bolo tesne pred Vianocami, ale keďže tam už niektorí krajanovia žili, postarali sa o nich. A keď uvideli malé bábo na rukách, nebolo ich treba prosiť. Z rozprávania viem, že tam žili nejakú dobu, neviem presne, ako dlho. Ale dá sa povedať, že takmer tajne utiekli na Slovensko do Bratislavy. Usadili sa v Prievoze a pomocnú ruku im podala sestra, moja druhá mama.

Rodičia – Ferkovci – prišli na Slovensko po vlastnej osi, loďou po Dunaji. Myslím, že práve vtedy vznikla v hlave môjho otca myšlienka zamestnať sa ako lodník. To bolo v roku 1946. Do roku 1950 si hľadali svoje miesto. Veľakrát sa sťahovali, žili aj na Morave, kde mali celkom pekné hospodárstvo. Dom dostali po Nemcoch so všetkým, čo k tomu patrilo. Spomínam si, keď mi maminka rozprávala, že v kravine ešte krava bučala, keď tam prišli, bolo ju treba podojiť. Tam našli svoj

Bratia Michal a Štefan Jančíkovci.

svet. Role, statok, ale nebolo to doma. Po dvoch rokoch sa vybrali hľadať svoje miesto na Slovensku. Po viacerých cestách-necestách definitívne pristáli v Prievoze. V dome, ktorý som aj ja považovala za svoj rodný, keďže som v ňom žila od svojich 6 mesiacov a bývam v ňom aj teraz. Môj skutočný, rodný dom na Sladovej ulici v Prievoze už nestojí. Týčia sa tam paneláky....

Ako si sa zoznámila s manželom?

Keď sa ma ľudia pýtajú, ako som sa zoznámila s manželom? No nijako. Poznáme sa od malička, spolu sme chodievali na tie isté podujatia – svadby, oslavy a pod. Máme spoločné fotky, chodievali sme neraz na spoločné dovolenky k moru do Bulharska. Takže naša neskoršia známosť, ktorá prerástla až do manželstva, prišla akosi prirodzene.

Vydala som sa do rodiny Kolárikovcov, krajanov. Môj manžel je teda „z našich“, ako to hovorila vždy moja maminka. Svokor sa narodil v Podeme a svokra v Gornej Mitropoliji, v rodine Pavla Sýkora.

Adoptívni rodičia Anna Ferková rod. Kováčová a Michal Ferkov

Máme dve deti, syna a dcéru, samozrejme, už dospelé, ktoré už majú vlastné životy. A som rada, že obidve naše deti sa hlásia k tradíciám našich predkov, nehanbia sa priznať k svojmu pôvodu a k tomu, že sú Slováci, čo dokonca u našej dcéry vyústilo do jej členstva v Spolku a následne k zvoleniu za predsedníčku. Snaží sa viesť náš Spolok čo najzodpovednejšie a kto ju pozná, iste mi dá za pravdu. A som rada, že sa môžem každý deň tešiť zo svojej vnučky, ktorá býva s rodičmi len o poschodie vyššie a je ňou celý dom plný.

Si členkou Výboru a Spolku Slovákov z Bulharska. Ako si sa do Spolku dostala? Kedy si ho začala vnímať a ako ho vnímaš teraz? Aké boli tvoje začiatky vo Výbore?

Pamätám sa, ako som raz prišla k svokrovcovi do záhrady, svokra mi oznamovala, že dostala pozvánku na stretnutie krajanov z Bulharska. Bola viac začudovaná, lebo ani ona, ani nikto takéto niečo nečakal. Vtedy mala naša terajšia predsedníčka asi osem rokov. To bola moja prvá zmienka o krajanoch,

o Spolku, ktorý neskôr vznikol. Už neviem, či sa prvého stretnutia niekto z môjho okolia zúčastnil, ale viem, že to bola veľká sláva. Potom sme začali na stretnutia chodiť aj my. Pamätám si spoločenský dom Vernost', ktorý bol dosť veľký na to, aby poňal toľkých krajanov. Vtedy som ešte netušila, že moja rodina bude tak úzko spätá so Spolkom. Do Výboru ma vlastne zlanáril môj brat Miňo pred 17 rokmi, ktorý v ňom už pôsobil. Vtedy bol predsedom doc. Zelenák, ktorý sa zaslúžil aj o jeho vznik. Za obdobie svojho predsedníctva sa snažil – a darilo sa mu – zbierať materiály, vydávať publikácie, usporadúvať rozhovory, besedy a všemožne zviditeľniť skupinu Slovákov, ktorí žili v Bulharsku a po vojne sa vrátili do vlasti. Rozbehnutý Spolok prevzal neskôr Števo Červenák a po ňom Katka Koňariková. Jej úloha je rozdielna od úlohy predchádzajúcich predsedov. Zásahu na tom majú podľa mňa dva aspekty: Prvý aspekt je, že Spolok stratil mnohých zo svojich pôvodných členov, čo je prirodzené, nikto nežije večne a druhý aspekt – doba sa zmodernizovala. Prichádzajú do popredia web stránky, face-booky,

internet, toto staršej generácii veľa nehovorí, ale mladí sú v tom doma. Do Spolku priniesla nová predsedníčka aj nové prvky, ktoré ho oživujú a robia zaujímavým. Spolok sa vydal iným smerom. Už len vydávanie tohto časopisu je úloha veľmi zodpovedná nehovoriac o našej internetovej televízii. Kto sleduje dianie v našom Spolku vie, že pribudli mnohé iné projekty, ako Mikuláš pre deti, výlety loďou a keď pominie ošial' v podobe covidu, prídu aj ďalšie, ktoré sú v stave prípravy.

Čomu sa venuješ v súčasnosti?

Ak mám hovoriť o tom, čomu sa venujem teraz, tak ako členka Výboru sa snažím byť aktívna, lebo práce je veľa. Teším sa z mojej rodiny, venujem sa písaniu mojich knížiek viazaných na Brazíliu a portugalcinu – to je moja srdcová záležitosť. Ale aj napriek tomu som rada, že som dokázala kedysi dávno odmietnuť z Federálneho ministerstva zahraničného obchodu v Prahe, kde som v súvislosti s pobytom v Brazílii tiež pracovala, ponuku na prácu v Prahe a nezlákala ma ani vidina ostať v Brazílii, kde bol úžasný život a vrátila som sa tam, kam patrí, na Slovensko, do Bratislavy, k mojej rodine. A toto je moje KRÉDO.

- ako -

ZO ŽIVOTA SPOLKU

JUBILANTI / OSLÁVENCI

SRDEČNE GRATULUJEME !

Jarmila Bajzová	7. 8. 1953
Anna Barčáková	5. 8. 1950
Štefan Botík	17. 7. 1943
Milan Červenák	2. 7. 1955
Mária Červenáková	20. 9. 1932
Pavel Černoš	17. 8. 1936
Ondrej Ďuriš	29. 7. 1947
Ondrej Ferkov	19. 8. 1938
†Pavel Ferkov	30.9. 1933 - 22.9. 2021
Zuzana Frgelcová	15. 7. 1948
Anna Hekelová	24. 8. 1933
Pavol Holík	24. 9. 1940
Marián Jančík	9. 8. 1968
Milan Jančík	30. 9. 1943
Pavel Kolárik	9. 8. 1951
Miroslav Kolárik	20. 9. 1955
Anna Koláriková	25. 7. 1954
Mária Kubovičová	11. 9. 1965
Žofia Mahovská	22. 9. 1937
Mária Marečková	8. 8. 1948

Zdeňek Markuš	22. 9. 1963
Mária Melichová	7. 9. 1955
Lýdia Mičudová	15. 9. 1940
Emília Nováková	27. 8. 1944
Anna Opletalová	11. 7. 1939
Monika Porjesová	12. 8. 1969
Anna Puškárová	28. 8. 1950
Žofia Samporová	21. 8. 1938
Michal Srnka	14. 7. 1942
Ondrej Sýkora	29. 8. 1951
Peter Ševčík	4. 9. 1948
Anna Šimilovičová	13. 8. 1939
Ondrej Šproch	13. 9. 1933
Martin Štrbka	24. 9. 1980
Ladislav Tomčík	29. 9. 1950
Anna Tutičová	25. 8. 1954
Mária Turanská	21. 9. 1935
Anna Vagová	6. 8. 1942
Mária Vlková	8. 9. 1951
Žofia Zatková	5. 7. 1937

Zaujímavosti a rekordy

Máme tu september. Prvý jesenný mesiac. Charakterizujú ho dve veľmi rozdielne veci, ktoré sa každý rok opakujú so železnou pravidelnosťou. Nástup detí do škôl a nástup burčiakovej sezóny.

Viacerí sa pousmejete. Určite. Vo väčšine rodín na Slovensku sa však tieto spomenuté veci určite uskutočnia.

Aké sme prežili leto? Bolo také, ako minulý rok? Alebo už sme si mohli dovoliť viac. Síce rúšok sme sa celkom nezbavili, ale v horách sme už veselo kráčali bez nich. Malá výhra.... Aspoň niečo.

Veľa z nás si vystálo rady na očkovanie, ďalší z nás nad tým ešte len uvažuje. Už sa konečne konali nejaké spoločné akcie, už sme sa po dlhej dobe mohli aj vidieť. Tešili sme sa ako malé deti.

Tento rok sa koná v Japonsku olympiáda. Táto celosvetová udalosť je vždy v znamení nových svetových rekordov. Aj naši športovci si doniesli cenné kovy. A koľko ešte len prinesú naši hendikepovaní športovci. Tí vlastne prekonávajú rekordy každú chvíľu. Každý deň prekonávajú sami seba, každý deň prekonávajú nepriazeň osudu.

A aké rekordy zo Slovenska máme zapísané v Guinnessovej knihe rekordov? Nie je ich veľa.... len zopár. Väčšina súvisí so športom, iné sú vyslovene zaujímavosti. Napríklad Zdeno Chára je najvyšším hokejistom v histórii, a tiež má najrýchlejšiu

strelu. Najväčší bowlingový turnaj, najviac bodov v zápase NHL. Najviac gólov v medzistátnom zápase, 82!! A ešte najdlhšie pôsobiaci dirigent, Viliam Karmazín, viac ako 70 rokov. Koľko ponožiek si obujete za jednu minútu? Niekoľko. Pán Pavol skončil v Guinnessovej knihe za to, že si ich stihol obuť 52 ks. A niekoľko ďalších.

Milí naši krajanovia, v čom ste dobrí vy? Venujete sa niečomu zaujímavému? Niečo, čo by mohlo skončiť aj na stránkach knihy rekordov? Máte nejakú úctyhodnú zbierku, alebo viete hrať na netradičný nástroj, chováte zvláštne zviera? Alebo sa venujete športu, prípadne tancu, aký sa len tak nevidí? Naš Spolok združuje ľudí z celého Slovenska a Česka, z rôznych kútov našej krajiny. Už sme si zvykli, že Slovensko je popretkávané zaujímavosťami, či už prírodnými, alebo kultúrnymi.

Krajanovia, dajte vedieť, čo zaujímavé máte doma, v rodine, vo svojom najbližšom okolí, v regióne. Nech sa všetci dozvieme, na čo ste hrdí, čo chcete ukázať nám, alebo aj celému svetu.

Krajanovia, berte to ako výzvu, výzvu na stretnutie, rozhovor, prezentáciu niečoho, čo vám je srdcu blízke. A najbližší výlet môžeme naplánovať podľa vašich podnetov. A my sa v Spolku radi stretávame, hoci momentálne sme nemali veľa príležitostí.

Je na čase to konečne zmeniť.

- Adrika Reptová -

Divoká krása v NAJvýchodnejšom slovenskom národnom parku POLONINY

Volám sa Zuzana Cáková, moja spojitosť so Spolkom je cez mojich rodičov a starých rodičov. Moja babka Zuzana a dedko Ján Kováč boli bulharskí Slováci a prišli na Slovensko v roku 1974 z Gornej Mitropolije. Moja mama Zuzana sa narodila už na Slovensku rok po ich príchode.

Som vydatá a mám jedinu a milovanú dcérku Alicu. Medzi moje záľuby patrí hudba, hra na gitaru, spev, bicykel, turistika, lyžovanie a spoznávanie krásnych miest nášho Slovenska. Chcela by som Vám predstaviť krásny kút našej krajiny, ktorý okrem toho, že má veľa NAJ sa stal tým NAJ, aj pre mňa.

Mojím snom bolo už dlhší čas spoznať pre mňa vzdialený kút nášho Slovenska. Národný park POLONINY. A tak som si ho v lete spolu so svojimi blízkymi splnila. Zbalili sme batohy, turistické topánky, mapy, gitary a plní očakávaní sme sa vybrali za dobrodružstvom.

Národný park POLONINY

Ako som už spomenula v názve národný park Poloniny je naším NAJvýchodnejším slovenským národným parkom. V roku 2007 bol zapísaný spolu s pôvodnými rozľahlými bukovými a jedľovo-bukovými lesmi a pralesmi Stužica, Rožok a Havešová do Zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO.

Do siete slovenských národných parkov pribudol tento najvýchodnejší národný park v roku 1997. Jeho rozloha je 29 805 ha. Nachádza sa na slovensko-poľsko-ukrajinskom pohraničí a susedí s poľským Bieszczadskim Parkom Narodowym a ukrajinským Užanským nacionálnym prírodným parkom.

Celý horský celok, v ktorom sa nachádza, je známy ako Bukovské vrchy.

A odkiaľ dostali POLONINY svoje meno ?

Od miestnych obyvateľov v dedinke Nová Sedlica sme sa dozvedeli, že názov pochádza od jedinečných horských hrebeňových lúk nachádzajúcich sa nad úrovňou lesa, ktoré sa v týchto končinách nazývajú poloniny.

Ďalším NAJ POLONÍN je, že v roku 1993 boli zaradené organizáciou UNESCO do siete medzinárodných biosférických rezervácií a v roku 2007 boli do Zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO pripísané aj pralesy Stužica, Havešová a Rožok v Bukovských vrchoch spolu s Vihorlatským pralesom vo Vihorlatských vrchoch v CHKO Vihorlat a s pralesmi na Ukrajine.

Nebudem klamať, ak napíšem, že POLONINY nás očarili svojou divokou krásou. Zaoblené hrebene, rozľahlé lúky a zamokrené doliny, z

ktorých len miestami vystupujú na povrch ostré skalné vrchy. Všade vysoké a staré bukovo-jedľové lesy, ktoré miestami prechádzajú až do pralesov. Aj napriek tomu, že nás všetci naokolo strašili, že v tejto divočine určite stretneme medveďa hnedého, vlka dravého, rysa ostrovida, či mačku divú, tak sme týchto obyvateľov POLONÍN veru nestretli. Žije tu aj zubor hôrny, ktorý sa vo voľnej prírode na Slovensku vyskytuje iba tu v NP POLONINY, ale bohužiaľ, toho sme videli iba v informačnom stredisku správy národného parku.

Nová Sedlica

Hlavným východiskom pre návštevu POLONÍN je obec Nová Sedlica a aj naše prvé kroky viedli do tejto veľmi príjemnej dedinky, ktorá sa tiež pýši viacerými svojimi NAJ. Leží v najvýchodnejšom cípe Slovenska, kde obyvateľov živí najmä ťažba dreva v miestnych lesoch. Hoci obyvatelia bežne hovoria rusínym nárečím, dedinku pre jej jedinečnosť prichádzajú navštevovať tisícky

turistov z rôznych kútov sveta. V tejto dedinke dokonca nájdete aj domček deduška Večernička, ktorý bol v minulom roku kompletne zrekonštruovaný.

Kremenec

Na našich potulkách týmto národným parkom sme nemohli vynechať trojhrianičný bod, ktorý sa nachádza na vrchole KREMENEC s výškou 1 221 m.n.m. Kremenec je tiež NAJvyšším bodom okresu Snina, ako aj celého Zemplína. Na Kremenci sa nachádza NAJvýchodnejší bod Slovenska. Výhľady z vrchu znemožňuje okolitý les, no o tom túra na Kremenec nie je. Doménou túry je najmä prechádzka zdravým a pôvodným pralesom. Prechádzali sme časťou Stužica, ktorá predstavuje národnú prírodnú rezerváciu s najvyšším stupňom ochrany. Pri prechádzaní lesom sme si uvedomili, že sa pozeráme na jedno z mála, ešte viac menej nedotknutých miest človekom na Slovensku.

Národný park POLONINY, vrátane Kremenca, predstavuje jednu z oblastí s najnižším stupňom svetelného znečistenia na Slovensku. Jedná sa teda o najtmavšie územie našej krajiny. Kremenec a okolité kopce sú preto skvelou voľbou na pozorovanie hviezdnej oblohy.

Kremenec nepatrí do kategórie extrémne navštevovaných vrcholov. Počas túry sme stretli zopár turistov, najmä pod vrcholom na hraničnom trojmedzí pri žulovom monolite. Vychádzali sme z Novej Sedlice a túra nám trvala približne 8 hodín. Z dediny sa stúpa prevažne do kopca počas celej trasy, nastúpate približne 1000 metrov, takže túra je skôr určená pre tých, ktorí aspoň párkrát do roka kamsi vybehnú a majú aspoň ako takú kondičku. My sme si výlet na Kremenec užili a večer sme si unavené nohy zregenerovali vo

vírivke v útulnom penzióne KREMENEC.

Riaba skala

Našou ďalšou výzvou bol vrch Riaba skala (alebo tiež Rabia či Jarabá skala), ktorý predstavuje jeden z najkrajších a najobľúbenejších turistických cieľov v Bukovských vrchoch. Na jednom z výhľadových bodov na slovenskej strane je nainštalovaná kovová plošina, ktorá síce bráni voľnému prístupu na strmé skalné úbočia a steny, no na

druhej strane ponúka strhujúce výhľady do vnútrozemia. Na južnom svahu vrchu sa rozkladá rovnomenná národná prírodná rezervácia.

Náučný chodník Miroslava Poliščuka

Prešli sme sa tiež po Náučnom chodníku Miroslava Poliščuka. Zameranie tohto chodníka je prírodovedné a ochranárske. Náučný chodník je venovaný Ing. Miroslavovi Poliščukovi (1909 – 1997), zakladateľovi prvej dobrovoľnej ochranárskej organizácie na východnom Slovensku. Po vyhlásení CHKO Východné Karpaty bol jedným z jej prvých pracovníkov a významnou

mierou prispel k záchrane pralesových rezervácií Stužica, Jarabá skala, Pľaša a Rožok. Je osobnosťou regiónu, ktorej meno symbolizuje lásku a úctu k prírode.

Dedinka Ulič

Naše túlanie sme začali v dedinke Ulič, v ktorej sa mimochodom nachádza park s miniatúrami drevených kostolíkov, pokračovali sme na Kyčeru, rozhladňu Holicu a vrátili sme sa okruhom naspäť do Uliča. Trasa nebola náročná mala 10 km a prevýšenie okolo 280 metrov. Viedie lesom, ktorý bol po dažďoch dosť premočený, takže sme po jeho prejení vyzerali ako škriatkovia lesa po celodennej brigáde.

Starina

Ako som už spomínala, POLONINY sú nádhernou časťou Slovenska, je

tu naozaj čo spoznávať a program si tu nájde každý. Za návštevu určite stojí výhliadka nad vodnou nádržou Starina, ktorá je NAJväčšia vodná nádrž na pitnú vodu na Slovensku, zároveň je NAJväčším zdrojom pitnej vody v strednej Európe. Park tmavej oblohy Poloniny bol vyhlásený v roku 2010. Poslaním parku je informovať o výnimočne zachovanom nočnom prostredí na tomto území, vzdelávať v problematike ochrany nočného životného prostredia a svetelného znečistenia a zachovať toto

výnimočné prostredie poskytujúce tie najlepšie podmienky na nočné pozorovanie oblohy. Je tu výborne viditeľná Mliečna cesta a bez ďalekohľadu môžeme vidieť niekoľko tisíc hviezd.

Kolonické sedlo

Veľmi silným zážitkom pre nás bola návšteva Astronomického observatória na Kolonickom sedle. Observatórium je vysunutým odborným pracoviskom Vihorlatskej hviezdárne v Humennom a jeho počiatky siahajú do roku 1986. Do podoby dnešného observatória dorástla rozširovaním prístrojového vybavenia i vybudovaním hlavnej budovy a planetária. Okrem prístrojov a zariadení na pozorovania sa v areáli nachádza aj planetárium. To bolo postavené v rámci projektu Karpatské nebo a bolo uvedené do prevádzky v roku 2012. V planetáriu nám premietli nočnú oblohu, ktorú sme potom dlho do noci pozorovali aj na ďalekohľadoch. Samu ma prekvapilo, že návšteva observatória na Kolonickom sedle bola pre mňa tým najväčším zážitkom z celého pobytu v POLONINÁCH, pretože vidieť nad

sebou to nádherné nebeské divadlo bolo silným a dych berúcim zážitkom.

A čo nás ešte v POLONINÁCH očarilo ?

Unikátne rusínske sakrálné stavby a jedinečné kultúrne dedičstvo severovýchodu Slovenska, ktoré tvoria drevené kostolíky, chrámy či cerkvi. Väčšina z nich pochádza zo 17. a 18. storočia a viaceré boli pôvodne postavené bez jediného klinca. Zopár z nich sme navštívili. Jedným z naj pre mňa bol gréckokatolícky Chrám sv. archanjela Michala v Topoli. Bol postavený v roku 1780, hoci sa doteraz predpokladalo, že pochádza z prelomu 17. a 18. storočia. Na pôvodne trojpriestorovom a trojvežovom chráme bola v 19. storočí prestavaná veža do dnešnej podoby s valbovou strechou s dvomi vežičkami, ktorá je podopretá gánkom. Zaujímavosťou je jeho centrálna časť takzvaná loď, ktorá má tvar prevráteneho korábu. V interiéri sa zachovali ikony z pôvodne staršieho chrámu a nádherný päťradový barokový ikonostas. Od roku 2012 sa tam nachádza expozícia o histórii

Gréckokatolíckej cirkvi a významnom rusínskom buditeľovi a rodákovi z Topole – kňazovi Alexandrovi Duchnovičovi. Súčasťou areálu je zvonica z prvej polovice 20. storočia, márnica – trupáreň, ktorá sa využívala v období epidémií a vojnový cintorín vojakov padlých v 1. svetovej vojne. Ďalšie chrámy nájdete v Uličskom krivom, Jalovej, Ruskom potoku, Kalnej Ráztoka, Šmigovci, Hrabovej Ráztoky, Ruskej Bystrej a Inovciach. Celé územie národného parku ukrýva mnoho tajomných a unikátnych miest, vedú ním zaujímavé turistické trasy a cykloturistické trasy Karpatskej magistrály. Nájdete v ňom krásnu a divokú prírodu, ale aj kultúrne dedičstvo našich predkov. Môj sen zažiť POLONINY som si vyplnila doslova do poslednej bodky. Som presvedčená, že sa tam vrátim, pretože to, čo mi dali, sa slovami nedá opísať, nádherné zážitky a pocit krásy a pokory.

- Zuzana Cáková -

Vzpomínka na tetu

Své vzpomínání si dovolím začít poněkud anatomie, ale odkud přesně ta kůstka je, opravdu netypicky. Musím přiznat, že doma máme rádi stolní hry. Když je možnost, rádi si s dětmi nebo i bez nich, zahrajeme něco z domácích „sbírek“: Carcasone, které již patří mezi klasiku, nebo oblíbené Sagrada, Azul, Lantern, Cacao, Reef, Tikal a další. Je-li hodně času, pak existují složitější hry jako Tzolk'in, Le Havre nebo Agricola, které prověří veškeré kombinační schopnosti hráče. Ale jsou i naopak jednodušší záležitosti jako třeba obyčejné Člověče nezlob se, které jsme hráli s dětmi, když byly menší. Konec konců hrál ho asi každý. I já. Třeba i s tetou, ke které jsem na prázdniny jezdil do Bratislavy. Při té příležitosti mě naučila hru ze svého dětství Kokalče. To se vezme správná jehněčí kost, která má tvar malé krychličky. Znalejší prosím prominou mé chabé znalosti ze zemědělské

nevím. S kostí se pak dá házet a vítězí ten, komu spadne lépe: na ležato dejme tomu bod, na delší hranu dva body a komu padne nastojato, tak vítězí. Hra může být hezkým zpestřením nedělního oběda, kdy poté, co si pochutnáme na skopovém, můžeme si ještě zahrát. A třeba kokalče alespoň na chvíli osloví i generaci odchovanou na Play Stationu. A třeba najdete i cestu k výše zmíněným úžasným stolním hrám. Já osobně moc rád vzpomínám na takto strávené chvíle s tetou, od které jsem při hraní kokalče poslouchal její vzpomínky z dětství, které jsou dnes již jakoby z jiného světa.

- Tomáš Kováč -

BOLI SME

Dňa 2. 7. 2021 sme natáčali *Dedovizeň* v Moste pri Bratislave u Lydky Mičudovej rod. Sýkorovej. Zostrih nadväzuje na nahrávanie CD v Môlča records v Turovej a vystúpiť v ňom Štefan Červenák, Janko Jančík, Michal Jančík, Paľko Mega, Anna Koláriková a Lydka Mičudová. Relácia bude odvysielaná na jeseň.

Na záver nakrúcania sme navštívili Veľké Úľany, kde sa vo zvonici miestneho evanjelického kostola nachádza zvon, ktorý si naši krajanovia priviezli z Brašľanice. O jeho osude a o tom, ako sa vlastne na Slovensko dostal, nám porozprával doktor Majo. Mali sme tiež možnosť si vypočuť jeho zvonenie.

Dňa 16. 9. 2021 sme sa zúčastnili odovzdávania Ceny Ondreja Štefanka v priestoroch Filozofickej fakulty UK v Bratislave laureátke Etele Farkašovej. Laureátom Jánovi Kišgecimu a Edite Pečeňovej boli ceny udelené v Nadlaku začiatkom septembra.

Dňa 22. 9. 2021 sme sa zúčastnili zaujímavej prednášky v Mestskej knižnici v Bratislave z prednáškového cyklu *Podvečery*, na tému *Pestovanie kukurice dolnozemskými Slováckmi*. Tému nám odprezentoval Ing. Michal Hronec zo Spolku Slovákov z Maďarska.

TURNAJ V HRE TABLA

Dňa 25. 9. 2021 sa konal turnaj v hre tabla. Aj v tomto roku sme vytvoril dve skupiny hráčov a to skupinu "profesionál" a skupinu "začiatočník". V každej skupine súťažilo 5 hráčov. Víťazi si odniesli diplomy a putovné poháre.

Výsledková listina

SKUPINA - profesionál

1. miesto - Paľko Tichý
2. miesto - Janko Botik
3. miesto - Zuzka Tichá

SKUPINA - začiatočník

1. miesto - Peter Kubovič ml.
2. miesto - Peter Kubovič st.
3. miesto - Marika Kubovičová

Víťazom srdečne blahoželáme a tešíme sa na ďalší ročník.

O SVADOBNEJ OBYČAJI SPIEVANIE NA KAŠU

Svadba patrila aj u našich v Bulharsku k najvýznamnejším udalostiam, na ktorých bola zainteresovaná celá slovenská pospolitosť. Preto neprekvapuje, že Ján Michalko v monografii o nich venoval svadbe obsiahly opis. Vďačíme mu za vzácnu kultúrnu pamiatku. Mohli sa o ňu oprieť mnohé generácie našich rodákov nielen počas ich života v Bulharsku, ale aj po presídlení do Československa. Dokladom toho je zbierka svadobných obyčají od Tomáša Vršku z Trnavy uverejnená v Ročenke nášho Spolku z roku 2005.

Svadobný pár z Hrušova v Honte (1964)

Svadobné obyčaje boli vari tým najvýraznejším svedectvom o kultúrnej svojbytnosti u všetkých dolnozemsých Slovákov. Na pôvodnej osnove týchto obyčajov, ktoré si slovenskí kolonisti prinášali zo svojich horniackych rodných krajov, postupom času vznikali nové dolnozemske varianty slovenskej svadby. V rôznych novotách boli zastúpené aj výpožičky zo svadobných tradícií obklopujúcich Maďarov, Srbov aj Bulharov. Napriek rôznym zmenám uchovali sa v slovenskej svadbe na Dolnej zemi aj viaceré jej časti či obradové prvky, ktoré prezrádzajú, že v nich pretrvala pôvodná, zo Slovenska prenesená a akoby zakonzervovaná podoba. Vo svadobnom obrade našich v Bulharsku takýmto pretrvávajúcim, a teda aj najstarším prvkom, je tá jeho časť, ktorú Ján Michalko označil ako spievanie na kašu. Poďme si teda povedať, aké pozoruhodnosti sa s touto obyčajou spájajú.

Spievaním na kašu sa svadba u našich v Bulharsku akoby začínala. Večer pred sobášom sa mládež zoskupila pod oblokom nadchádzajúcej nevesty, kde zaspievali tri príležitostné obradové piesne:

Prvá: *Ej, kukulienka zakukala,
ej, matka céru zapletala*

Druhá: *Ej, maj dobrú noc, moj páme otec
ej, držau si mi zlatý veniec,
ej, komuže ho držať budeš,
ej, keď mňa céru mať nebudeš!*

Tretia: *Tichý vetrík po doline povieva,
už sa Anka od jej milých odberá*

Keď som túto svadobnú obyčaj našich v Bulharsku porovnal so svadobným obradom v tých dolnozemsých osadách, z ktorých sa naši do Bulharska poschádzali, ukázalo sa, že spievanie na kašu do Bulharska priniesli tí z Kovačice a Padinej. Vo svadbe Nadlačanov sa takáto obyčaj nenachádza. Avšak v srbskom Banáte bola zastúpená vo viacerých slovenských osadách – Kovačica, Padina, Aradáč, Jánošík a ďalšie. Aj tam sa spievalo na kašu večer pred alebo ráno v deň sobáša. Aj tam obsahovým jadrom tejto obyčaje bola rozlúčka mladuchy s rodičmi a súrodencami. V speve mládeže pod oblokmí mladej boli zastúpené smutné a dojímavé piesne s rozlúčkovým obsahom, takže mladá pri nich obradne alebo aj naozaj plakala. Boli to tieto piesne:

1. *Kukulienka zakukala,
keď mamka céru zapletala.*

2. *Ešte sa ja mojho apku spýtať mám
s kým ja apko bydlieť mám?*

3. *Hudú huci vo dvore
plače Marka v komore.*

Po odspievaní týchto piesní svadobní rodičia pozvali skupinu spevákov do domu, kde ich pohostili koláčmi a pálenkou. Dávnejšie bolo zvykom pohostiť pšeničnou alebo kukuričnou

Zapletanie mladej pri spievaní na zore

kašou osladenou medom. Podľa toho bol tento svadobný úkon nazvaný – *Spievanie na kašu*.

Keď vojvodinský hudobný vedec Martin Kmeť, rodák zo Slovenského Aradáča, zapisoval piesne v slovenských osadách v Banáte, obzvlášť ho zaujali svadobné piesne zo spievania na kašu. Po ich vyhodnotení dospel k záveru, že patria do najstaršej melodickej vrstvy piesňového repertoáru vojvodinských Slovákov. Vyslovil aj predpoklad, že na Dolnú zem sa tieto piesne dostali z južných oblastí stredného Slovenska. Čiže z Hontu, Novohradu a Gemera.

Keďže som mal v našej rodinnej knižnici obsiahnu národopisnú monografiu Hontianskej stolice, nedalo mi, aby som do nej nenazrel. Pri listovaní v kapitolách o rodinných obyčajoch a ľudových piesňach sa ukázalo, že Martin Kmeť sa vo svojich záveroch nemýlil. Poľahky som našiel opis svadobnej občeje, ktorá bola pod názvom spievanie na zore zaznamenaná vo viacerých obciach Hontu (Drieňovo, Senohrad, Hrušov, Cerovo, Dačov Lom), aj susedného Novohradu (Lešť, Turie Pole). Tento úkon, až na nepatrné rozdiely, prebiehal tak, že zavčas rána od tretej do šiestej hodiny prišla skupina dievok a žien pod oblok v dome mladuchy. Tam sa pridali k nim družba so svadobným koláčom s otvorom na prostriedku, cez ktorý trikrát hlasno zakríčal:

Óoj, vienok zelený, ako si uväďov, tak si aj odpadov!

Hneď potom začali dievky a ženy spievať zo tri či štyri piesne:

Zore moje zore, svitajte mi hore!
Zabelej sa zabelej, v košielki bielenej
Vydala mamka, vydala cérku
Smutno nám je kamarátky našej

Sú to príležitostné a smutné piesne, ktoré sa, podobne ako pri dolnozemskej spievaní na kašu, obsahovo viažu na rozlúčku mladuchy s jej rodičmi a súrodencami. Taktiež aj na zapletanie a obliekanie mladej k sobášu. Keďže autorka kapitoly o ľudových piesňach – Soňa Burlasová, sa venovala aj výskumu dolnozemskej Slovákov, vedela, že varianty spievania na zore boli zaznamenané aj na viacerých miestach Dolnej zeme. Zaujal ju najmä svadobný obrad zo Slovenského Aradáča z roku 1895. Tamojší kňaz Michal Goda v ňom opísal aj takýto úkon:

Keď sa svadba započne, mladá nevesta skrze družicu zavolá obzvlášť ženičky, ktoré jej majú „na kašu“ spievať. Skoro ráno do ôsmej - pol deviatej bavia sa len v chyži, tancujú, potom idú pod oblok spievať. Ale prv vezmú jeden lepník (koláč), vykroja mu na prostriedku dieru, natrú ho medom, potom ho dajú chlapcovi, ktorého vyvedú pod oblok a povedia mu, aby zakríkol tri razy cez tú dieru lepníka do obloka:

„Hoój vienok, hoój vienok, hoój vienok!“ Akonáhle to chlapec skríkol, ženičky začnú spievať smutné piesne:

Hoj vienok, hoj vienok, hoj vienok zelený
Ešte sa ja mojho apku opýtam,
či ja s vami, apovka moj, bydlíť mám?

Spievanie na zore pod oblokmi mladuchy

Rozlúčka mladuchy s otcom

Rozlúčka mladuchy s matkou

Z uvedených dokladov je zrejmé, že svadobná obyčaj spievania na kašu v srbskom Banáte a u Slovákov v Bulharsku, ako aj spievanie na zore v Honte a Novohrade na Slovensku, majú viaceré zhodné prvky v piesňovej aj obradovej zložke. Akže táto svadobná obyčaj kráčala na Dolnú zem vedno s vtedajšími slovenskými kolonistami v priebehu 18. storočia, zaiste musela byť v Honte a Novohrade už dávnejšou tradíciou.

V tradičnej agrárnej spoločnosti, vo svetonázore a životnom slohu roľníka, príznačnou črtou rodinných a kalendárnych obyčají bolo to, že sa v nich navrstvili prvky, ktoré prináležali k rôznym historickým obdobiam. Aj do viacerých dní rozložený svadobný obrad bol popretkávaný jednak kresťanskými prvkami, ako aj svetskými, ba aj predkresťanskými prvkami. Najmä takými, ktoré na poverových a magických princípoch mali svadobnému páru zabezpečiť svorné nažívanie, vydarené potomstvo a ochranu od všetkého zlého.

No a práve to nám umožňuje predpokladať, že aj obsahová stránka svadobnej obyčaje spievania na zore a spievania na kašu musela byť osnovaná na značne dávnych svetonázorových predstavách a obradových praktikách. Táto obyčaj je upriamená na zvýraznenie zmeny slobodnej dievky na vydatú ženu. Poukazujú na to jednak texty piesní o rozlúčke mladuchy s rodičmi a súrodencami. No zároveň aj symbolické vyjadrenie straty panenstva prostredníctvom zvolania cez otvor v obradovom koláči – *Hoj vienok, vienok zelený, ako si mi uväďov, tak si mi aj odpadov!*

Za rovnako významné možno považovať aj zaradenie tejto časti svadobného obradu do

skorého ranného času, ako aj jeho označenie na zore, čo poukazuje na spojitosť so Slnkom. Možno sa preto domnievať, že táto obyčaj sa zrodila z veľmi dávneho magicko – náboženského myslenia a obradového správania. Ako o tom, uvádza folklorista a religionista Ján Komorovský v knihe o svadbe u slovanských národov, spojitosť so Slnkom je zastúpená vo svadobných obyčajoch každého z nich. Obsiahnutá je v predstave o pôsobení dobrých vlastností Slnka aj na ľudí, ktorí boli presvedčení, že jeho svetlo zaháňa zlé démonické sily. A že jeho jas a teplo tak, ako dávajú životodarnú silu prírode, môžu mať blahodarný účinok aj na šťastný život práve sobášených osôb.

- Ján Botík -

LITERATÚRA

- BOTÍK, J.: HONT. Tradície ľudovej kultúry. Martin 1988.
 BOTÍK, J.: Slováci vo Vojvodine. Nový Sad 2016.
 BURLASOVÁ, S.: Ľudová pieseň. In: HONT. Tradície ľudovej kultúry. Martin 1988, s.549-596.
 GODA, M.: Svadobné obyčaje v Slovenskom Aradáči. In: Slovenské pohľady 1895.
 KMEŤ, M.: Utvrďovanie najstarších svadbeníh napeva kod vojvodinskih Slovaka. PČESA Novi Sad 1990.
 KOMOROVSKÝ J.: Tradičná svadba u Slovanov. Bratislava 1976.
 MICHALKO, J.: Naši v Bulharsku. Myjava 1936.
 PAPOVÁ, Z.: Svadobné zvyky a obyčaje. In: Padina 1806 – 2006.
 SÁSOVÁ, A.: Svadobné zvyky obce Hrušov. Hrušov 2010.

ŽIVOT BULHARSKÝCH ZELENINÁROV V BRATISLAVE

Nedávno sa mi dostala do rúk zaujímavá seminárna práca študenta 2.ročníka etnografie a folkloristiky FFUK Jána Ordoša z roku 1972/73.

Táto práca ma zaujala najmä tým, že mi oživila spomienky na moje detstvo. Keďže som vyrastala v bratislavskej časti Prievoz, kde žili mnohí Bulhari-zeleninári, som samozrejme prichádzala prostredníctvom mojich rodičov s nimi do kontaktu.

Starý Prievoz po presídlení Slovákov z Bulharska
Na voze poháňa kone Pavol Jančík

Tak ako prebiehalo sťahovanie Slovákov do Bulharska za prácou a za lepšími životnými podmienkami, tak aj Bulhari si hľadali novú pôdu a lepšie životné podmienky.

V 15. storočí začali vznikať prvé zavlažovacie systémy, ktoré sa neskôr pôsobením bulharských zeleninárov rozšírili aj do iných krajín. Novému druhu poľnohospodárskej výroby sa najlepšie darilo v severnej časti Bulharska, kde bola pôda piesčito-ílovitá. V mnohých krajinách si ľudia pestovali zeleninu, ale nikomu sa nedarilo tak ako práve Bulharom. Preto sa bulharskí zeleninári mohli úspešne uchytiť v bývalom cárskom Rusku, Rumunsku, Maďarsku i Československu.

Na Slovensko začali mohutnejšie prichádzať až po utvorení ČSR v roku 1918. Vtedajší prezident Masaryk mal na tom nemalé zásluhy, pretože poskytol prichádzajúcim Bulharom daňové úľavy. Najprv to boli len prechodné pobyty (nechali sa najímať), neskôr sa mnohí usadili natrvalo. Do cudziny sa dostávali tak, že ich najal tzv. gazda podľa veľkosti daného pozemku. Ten sa postaral o vybavenie pasov, zmlúv, nákup semien, hnojív a odbytu. Skupiny zeleninárov, tzv. kompánie, sa koncom 30. rokov rozpadli, pretože členovia sa po nahromadení určitého majetku chceli osamostatniť.

Väčšina bulharských zeleninárov pochádzala z Polikrajišta, okrese Veliko Tarnovo. Je to oblasť severného Bulharska, kde prevláda vo veľkom záhradníctvo.

Zo začiatku sa Bulhari stránili spoločenského života. Nedovoľoval im to čas, pretože od svitu do mrku tvrdo pracovali, aby si niečo zarobili. Navyše mali jazykové bariéry. Postupom času sa zžívali so slovenským prostredím, vytvorili si vyhovujúce

finančné podmienky a pomaly začali za nimi prichádzať aj manželky. Tí, ktorí boli slobodní, si zasa nachádzali slovenské životné partnerky.

Po 2.svetovej vojne sa začala nová história bulharských záhradníkov v Bratislave. Ich majetky boli znárodnené a prešli do JRD. Napr. JRD Trnávka bolo v 70. rokoch najlepšie zeleninárske družstvo.

Bulhari na Slovensku sa stretávali v Klube Bulharov, do ktorého často chodieval aj môj otec Štefan. Určite to bolo z akejsi nostalgie, keďže takmer 22 rokov žil v Gornej Mitropoliji a moja mamička bola Bulharkou. Rád si tam pripomínal bulharské sviatky, ktoré sa v Klube oslavovali. Najlepším príkladom bola oslava Trifon Zarezan 14. februára. Vtedy Bulhari chodili do vinohradu, z viniča odrezali prútiky, ktoré splietli do náhrdelníka a poliali vinič vínom na znak budúcej dobrej úrody. Pri tejto príležitosti sa organizovala veľká spoločenská zábava v Dome lodníkov alebo v kine Dukla. Ďalším bulharským sviatkom je víťanie jari so želaním Čestita Baba Marta, kedy sa pripínajú "martenice" na klopky kabátov a nosia sa pripnuté celý marec. 24. apríla sa oslavuje sv. Cyril a Metod ako deň písomníctva. Bulhari hovoria, že Cyril a Metod založili nielen písomníctvo, ale slovanstvo vôbec. 1. september je spomienkou na časy osmanského jarma. 9.september je dňom oslobodenia Bulharska spod fašizmu. Bulhari predávali svoje výpestky na trhoch, ale málokto dopestoval tak veľa, aby mohli vo veľkom, predávať, a preto sa niektorí uspokojili s priekupníctvom.

Popri záhradníkoch sa tu usadili aj študenti, ktorí sem prišli buď na semestrálne alebo celé

Bulharskí zeleninári

zdroj: Zacharová, M. Bulharskí záhradníci na Slovensku, Ich príchod, spôsob života a peripetie spôsobené zmenami režimov v minulom storočí. In: Etnologie s. 57 - 61

vysokoškolské štúdium. Po štúdiách sa vrátili do vlasti, ale mnohí sa tu oženili či vydali a ostali žiť v Československu. A tak sa začali prelínať slovenské a bulharské zvyky a tradície. Žiaľ, ďalšie generácie (teda ich deti) vplyvom nášho spoločenského života postupne upúšťali od zaužívaných bulharských zvykov.

Mladé manželské páry museli neraz prekonávať predsudky, ktoré vytvárala v tých časoch spoločnosť. Jedným z hlavných odporcov šťastia slovenskej devy a bulharského chlapca boli práve rodičia. V ich stavovskej nadradenosti boli Bulhari považovaní za niečo menejcenné. V neposlednej miere tu zohrávalo úlohu aj rozdielne náboženstvo: popri prevažujúcom katolíckom náboženstve sa mu pravoslávne nijako nemohlo vyrovnáť.

Spomínam si na niektorých študentov, ktorí tu ostali a adaptovali sa v našom prostredí:

Dako Vasilev

Výborný matematik, vtipný a veselý človek, doučoval ma matematiku, keď som bola dieťa a bol našim rodinným priateľom.

Christo Kuev

Pracoval tu ako záhradník.

Andrej Andrejev

Lekár pôsobiaci v Prievoze, rád prišiel k mojim starým rodičom na víno.

Stefan Stojanov

Bol zeleninárom v Prievoze.

Niki Nikov - záhradník, s jeho synom som chodila do základnej školy, vzal si slovenskú manželku.

Generácia detí záhradkárov, ktorí sem prišli za lepšími podmienkami, sa v súčasnosti venuje úplne iným aktivitám, či už ako kvalifikované sily v rôznych podnikoch, alebo vysokoškolským štúdiom zaujímajú vysoké posty. Sú to lekári, chemici, farmaceuti alebo právnici.

Často k nám chodili aj bulharskí učitelia a vychovávateľia, ktorí boli vyslaní bulharskou vládou, aby pôsobili v bulharskej škole a internáte. Vždy to boli veľmi milé návštevy a z nás - detí sa stali dobrí kamaráti.

Bulharská internátna škola mala v roku 1972/73 54 žiakov. Chodili do nej deti z rôznych končín Slovenska i z Moravy, nielen čisto bulharské, ale aj deti zo zmiešaných manželstiev. Neraz ju navštevovali aj deti slovenskej národnosti. Rodičia to odôvodňovali tým, že mali záujem, aby sa ich dieťa prirodzeným spôsobom naučilo bulharský jazyk.

Hlavnou devízou bulharských zeleninárov bola pracovitosť. Nevedeli si odvyknúť od vysokého pracovného nasadenia, pretože ich hlavným cieľom bolo zarobiť čo najviac peňazí, aby doma mohli lepšie žiť. Jeden starý zeleninár hovoril, že všetko umenie bolo v ich práci: dať zelenine všetko, čo treba skoro na jar, aby jej príroda dala ostatné v lete. Hlavnými informátormi Jána Ordoša boli Nikola Nikov, Zdravko Paskalev, Petko Vasilev a Georgi Najdenov. Okrem toho čerpal z odborných článkov J. Kristeka, Vakarelskeho, Stokolnikova, Drumeva a Bassanovitcha.

Prílohou Ordošovej práce je veľmi podrobný dotazník, pozostávajúci z dvoch častí:

- jedna časť otázok sa týkala zeleninárov pracujúcich a žijúcich v Bratislave,
- druhá časť otázok bola zameraná na ich život a spomienky na Bulharsko.

Domnievam sa, že staršia generácia prievozčanov - presídlencov z Gornej Mitropolije si po prečítaní môjho príspevku spomenie na bulharské rodiny zeleninárov, ktoré sa stali súčasťou slovenského obyvateľstva. A možno ich zvyky a tradície, ktoré splynuli s našou kultúrou, budú nostalgickou spomienkou na detské roky prežité v Gornej Mitropoliji.

Z prednáškového cyklu *Podvečery* založeného v roku 2007 výborom Združenia dolnozemských Slovákov

Prednáška o prvom architektovi zo Slovenského Komlóša Štefanovi Paulíkovi

***1903 Slovenský Komlós †1988 Bratislava**

Obec Slovenský Komlós si v tomto roku pripomína 275. výročie svojho založenia. Na príkaz grófa J. Rudňanského bola premiestnená skupina obyvateľov Békešského Svätého Ondreja na jeho ďalšiu pustatinu Komlós v počte 45 rodín na základe zmluvných podmienok. Do konca roku sa ešte v mimozmluvnom vzťahu na pustatinu Komlós usadilo ďalších 57 rodín.

V prvom desaťročí sa osadníci živili chovom oviec a pasením grófovho rožného statku, ktorý pred nimi opatrovali pastieri z Arménska. Iba v malých plochách im boli vyčlenené vymerané pozemky ku klasickému poľnohospodárstvu, teda k pestovaniu obilia.

Pôda bola veľmi úrodná. Keď zemepán zistil, že mu obilnárstvo prinesie väčší úžitok ako chov dobytky, uvoľňoval na tento účel ďalšie a ďalšie plochy k obrábaniu. Takto prešli osadníci od pastierskeho spôsobu obživy ku klasickému poľnohospodárstvu.

Obec už o päť desaťročí po založení mala 3128 obyvateľov a bola taká bohatá, že si mohla dovoliť postaviť kostol takých rozmerov, aké okolité osady nemali. Začali ho stavať v roku 1792 a vysvätili v roku 1795. Bol dlhý 42 m, široký 19 m vysoký 22 m a veža je vysoká 57 m.

Obec sa ďalej rozrastala natalitou a prisťahovalectvom a o 140 rokov mala už 8780 obyvateľov. Prisťahovalci však už nedostávali žiadne usadlosti. Museli sa ubytovávať v akovoch (hospodárskych dvorcoch). Z nich sa rozrastal počet želiarov, bírešov a sluhov u majetnejších obyvateľov. Prírastok nemajetných bol tak veľký, že vyvolal zakladanie ďalších osád okolo Komlóša. Založili tak obce Veľký Bánhedeš, Nadlak, Albert.

Komlóšsky evanjelický kostol

Šiesta generácia, teda 180 rokov po vzniku, vytvorila obec s počtom 11 400 obyvateľov, najväčšiu slovenskú dedinu v Uhorsku. Na začiatku 20. storočia už prebytok obyvateľov nezakladal osady v okolí, ale odchádzal do zámoria, do USA a Kanady, ale aj do niektorých krajín Európy. Po prvej svetovej vojne niektoré rodiny museli pre obvinenie za vlastizradu, alebo za lepším živobytím, niektorí hľadali možnosť získať vzdelanie v materinskom jazyku, utiecť do novovzniknutého štátu, Československej republiky.

Za väčšou skyvou chleba sa vybral aj Štefan Paulík. Iba 19 ročný mládenec sa v roku 1922 vybral ilegálne do ČSR dúfajúc, že si nájde v Bratislave prácu. Žiadnu prácu si však v Bratislave nenašiel. Mal však šťastie, pretože v Maďarsku pracoval v mestečku Batonya ako pomocný robotník v cukrovare s montážnikmi z Čiech, ktorí tam v cukrovare montovali separátor uhlia. Vybral sa teda do

Prahy. Našiel svojich známych vo firme ČKD, tí mu zase pomohli zamestnať sa v stavebnej firme staviteľa Róberta Erlicha. Kamaráti ho vychválili ako pracovitého a šikovného robotníka, takže ho staviteľ prijal ako praktikanta. Štefan bol asi naozaj šikovný robotník, lebo po roku ho staviteľ povýšil do funkcie asistenta. Táto pracovitosť a šikovnosť mu priniesla miesto vedúceho kancelárie v Pacove po nebohom staviteľovom bratovi.

Tak, ako by to malo byť aj teraz, staviteľ si chcel zo Štefana vychovať svojho technika, trvalého zamestnanca. Pokúsil sa ho umiestniť na stavebnú priemyslovku v Prahe. No v tom čase, keď človek nemal štátne občianstvo, sa mu to nepodarilo. Našťastie sa v škole stretli so študentom, ktorý im povedal, že v Prešove na Slovensku nemajú dostatok študentov, aby to skúsili teda v Prešove. Erlich sa poznal so staviteľom M.M. Harmincom, s ktorým sa dohodli, že Štefana v Prešove do školy umiestni pod svojim tutorstvom. Toto sa im aj podarilo. Takže Štefan sa dal na štúdiu v Prešove. Tam si našiel aj svoju manželku. O štyri roky skladal maturitné skúšky v Bratislave. No po úspechu na priemyslovke sa mu zažiadalo pokračovať v štúdiu. Lenže pre už jeho vysoký vek, mal už 29 rokov, sa mu to nepodarilo. Diaľkové štúdium v tom čas bolo možné len v Nemecku a vo Francúzku. Vybral sa teda do Nemecka. O tri roky 1936 bol už v Nemecku politický virvar, a tak štúdium prerušil a vrátil sa do Bratislavy.

Začal pracovať u M.M. Harminca. V roku 1941 urobil staviteľskú skúšku a získal koncesiu – mohol samostatne pracovať a podnikať. U Harminca

Štefan Paulík

pracoval na stavbách v Novom Smokovci: Malý Palac; projektoval lekáreň pre MUDr. Buľovského, vilu pre továrniku Hubku, modernizáciu veľkého Palac sanatória s prístavbou kolonády na južnej strane, obytný trakt pre personál a kinosálu. V Novom Smokovci sa na každom kroku stretneme s jeho prácou. Štefan Paulík pomáhal projektovať detaily kúpaliska na Tehelnom poli, ktoré staval Harmincov syn.

Po odchode od Harminca spolupracoval s brnenským architektom F. Kalvodom na územnom pláne Banskej Štiavnice a v Banskej Belej. Spolu ešte projektovali rekreačné stredisko Počúvadlo. Už ako samostatný architekt vypracoval územný plán mestečka Šaľa nad Váhom a Lednické Rovne. Spoločne s kolegom arch. J. Včeličkom vypracovali územný plán Medzilaboriec.

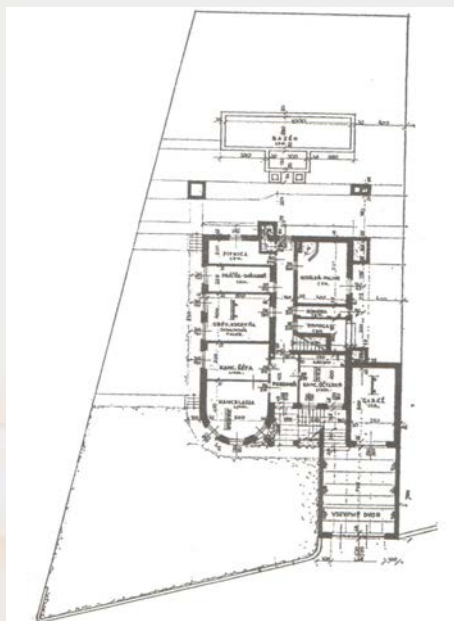
Po skončení druhej svetovej vojny vypracoval v Poľnohospodárskom projektovom ústave územné plány mnohých obcí v trenčianskom a senickom okrese.

Pred i po vojne sa mnoho stavieb riešilo cestou verejných súťaží. Najvyššie ocenenie získal s arch. F. Bednárikom za Elektrárenský dvor v Žiline, ktorý sa aj realizoval. Samostatne vypracoval projekt na Vinársky závod a hotel v Modre. Odvážil sa aj do súťaže na budovu Štátnej banky v Bratislave, kde súperil

s významnými architektmi ako boli: arch. Kroha, Belluš, Kramár, Lukačovič a iní. Tu v tejto silnej konkurencii získal aspoň odmenu. Veľmi sa tešil i z realizácie hotela v Prievidzi. Tu v Bratislave projektoval vilu s bazénom pre podnikateľa staviteľa Púlla na Vlčkovej ulici.

V roku 1948 začal pracovať na Oblastnom riaditeľstve Štátnych majetkov pre Slovensko. Tam založil prvú projektovú zložku pre poľnohospodárske stavby v Československu, ktorá neskôr prešla do pôsobnosti Povereníctva poľnohospodárstva. Roku 1954 sa táto zložka stala súčasťou Agroprojektu s oblastným riaditeľstvom v Bratislave, ktorý mal tri sekcie - stavebná projekcia, ekonomicko-rozvojová a technicko-hospodárska. Štefan Paulík sa stal vedúcim prvej sekcie. Po vytvorení Poľnohospodárskeho projektového ústavu bol jeho zamestnancom až do odchodu do dôchodku. V rýdzo poľnohospodárskej obci, kde 90% občanov pracovalo v poľnohospodárstve, sa Štefan Paulík zapísal ako prvý architekt.

Pri rodinných a priateľských stretnutiach u rodáka zo Slovenského Komlóša Michala Karkuša sme sa stretávali za slávnostne prestretým stolom. Keď prišla reč na rodisko, vždy sa rozlúťostil a nijak inak svoje rodisko nenazýval ako moja milovaná Slovenská Chmeľnica. Po odchode z rodiska v roku 1922 ho už nikdy v živote nenavštívil.

Poznámka. Komló = Chmeľ; akov = hospodársky dvorec, ktorý vlastnili bohatší sedliaci a mali v ňom umiestnené krmivo a často i zvieratá, ktoré sa už v dedine do maštalí pri dome nepomestili. Tu bývali v zemeľankách ešte v polovici 19. storočia i nemajetní občania.

S odstupom času

Moje rodisko
po založení
ako orgovánový krík
rozkvitalo.
Deťom našim k srdcu
prirastalo.

Všetky brázdy, úskalia,
prinášané kráčajúcim časom
mozoľnatou rukou,
pracovitou a súdržnou
úspešne ako historické činy
do pamäti osady zapisovalo.

Vrtkavosťou času
rozleteli sme sa
ako padáčky semien
rozkvitnutej púpavy,
do širšieho sveta.
To však naše srdcia nezlomilo.
Neustále vraciame sa v spomienkach
na miesto,
kde pred 275. rokmi
korene naši predkovia zapustili.

Aj dnes,
keď toto výročie zasvietilo
na obrazovke histórie,
obraciame sa k Vám
rodáci milí,
aby sme Vás k svojej
srdečným pozdravom,
spevnou zlatou nitkou
priviazali.

- Michal Hronec -

Spomienky Gizely Bečvarovovej rod. Petrákovej Brašľjanica (1924)

"V Brašľjanici, v našom dome na dvore rástla moruša. Bol to veľký starý strom s fialovými jahôdkami. Ako deti sme si pod ňu prestierali "poňvu" plachtu z ľanového plátna a striasali si zo stromu moruše, ktoré potom sme jedávali s chlebíkom.

Náš život v Bulharsku nebol ľahký ani jednoduchý, ale napriek tomu z našej rodiny vyrástli poriadni a pracovití ľudia. Otec Petrák chceli mať z nás všetkých študovaných, ale nie každému sa to podarilo."

Volám sa Gizela Bečvarovová, rod. Petráková. Narodila som sa v roku 1924 v Bulharsku v Brašľjanici a tento rok, ak sa v zdraví dožijem, tak budem oslavovať 97 narodeniny.

Moji starí rodičia z otcovej strany, Ján Petrák a Judo Petráková rod. Veniarska žili v Kovačici. Mali tri deti a jedno z ich detí bol syn Ján Jánov Petrák, môj apouka. Narodili sa v Kovačici v roku 1889. Jeho rodičia sa s celou rodinou v roku 1897 presťahovali z Jugoslávie do Bulharska. Vtedy apouka mali 8 rokov. Apouka zomreli na Slovensku v roku 1969.

Moji starí rodičia z matkinej strany boli Karol Gábriš a Sofia Gábrišová rod. Kuglerová, tiež žili v Kovačici.

Moja mamouka Gizela Gábrišová, sa narodili v Kovačici v roku 1895. Jej

rodičia sa tiež s celou rodinou presťahovali z Jugoslávie do Bulharska v roku 1897. Vtedy mamouka mali 2 roky. Mamouka zomreli na Slovensku v roku 1966.

Obidve rodiny sa v Bulharsku usadili v Brašľjanici, kde sa aj moji rodičia zoznámili. Ján Petrák a Gizela Gábrišová sa zobrali v Bulharsku a založili si veľkú rodinu. Mali spolu deväť detí, ktoré sa všetky narodili v Brašľjanici. V Brašľjanici naši rodičia mali dva domy, ktoré zdedili po svojich rodičoch. Jeden bol rodičovský dom Petrákovcov a ten druhý rodičovský dom Gábrišovcov. Aby mohli Martin a Janko ísť študovať do Československa, museli rodičia predať jeden dom, aby im mohli zaplatiť štúdiá.

Ján Petrák a Gizela Petráková rod. Gábrišová

Zuzana Petrášová
rod. Petráková

Martin Petrák

Žofia Tisovská
rod. Petráková

Erika Marečková
rod. Petráková

Ondrej Petrák

Ján Petrák ml.

Mária Marečková
rod. Petráková

Gizela
Bečvarovová
rod. Petráková

Karol Petrák

"Fortes fortuna juvat!"

Podľa rozprávania nášho dedka, do Padinej a Kovačice, prišla správa, že ešte 60 slovenských rodín sa môže vysťahovať do Bulharska a tam môžu vytvoriť slovenské samostatné dediny. Sľuby z Bulharska boli dosť lákavé.

Zákon o zaľudňovaní nezaľudnených zemí v Bulharsku z 20. mája 1880 bol v platnosti a sľuboval Slovákom 10 dekárov pôdy na dušu zadarmo, 3 roke slobodu od dane, 7 rokov od vojne a inje výhody. Kdeže by to nelákalo?

Organizátori vysťahovalectva hľadali najlacnejší spôsob, ako toľkých ľudí previesť, toľký svet, toľkými opasnosťami (nebezpečenstvami).

Vyhúťali deregľu - 16m dlhý, 2m vysoký a v prostriedku 8m široký čln na veslá, na ktorom sa vozievalo obilie a zemiaky dolu Dunajom. Ľudia museli mať veľkú odvahu sadnúť si na taký jednoduchý dopravný prostriedok aj so svojím majetkom. Kormidelníkovi na ich životoch nezáležalo. A predsa sa títo jednoduchí ľudia ani toho nenaľakali.

"Fortes fortuna juvat! Odvážnemu šťastie praje!"

Moji bratia

M A R T I N

Vyberám z knihy učiteľa Michalku z Bulharska:

"Dost' krikl'avým prípadom je osud Martina Petráka z Brašľjanice, ktorý je doteraz jediným žiakom (do roku 1935), obdržavším vysvedčenie z tretej bulharskej mešťianky v Brašľjanici, od jej jestvovania s priemernou známku 6 t.j. výbornou. Tohoto žiaka nepodarilo sa dostať na štúdiá do Československa, ako to bolo jeho želaním, ani do "Školy mladých mužov k Baťovi", ani na iné remeslo. Otec Petrák, otec deviatich detí, museli ho dať do Plevna roznášať tureckú kávu po meste a po úradoch. Neskôršie sa ho podarilo umiestniť na učenie klobučníctva ku krajanovi Červenkoví v Sofii."

Nakoniec sa to predsa podarilo a Martin Petrák vyštudoval v Československu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave a stal sa profesorom matematiky.

Vrátil sa do Bulharska, kde učil 1 rok, potom išiel späť do Československa. Tu sa celý život venoval pedagogike na školách a vyučoval matematiku. Vtedy sa aj oženil.

JANKO sa najprv učil mlynárčine, neskôr sa mu podarilo dostať na Obchodnú akadémiu v Československu. Po skončení štúdií mnoho rokov

pracoval v Československej plavbe dunajskej, hlavne v diplomatických službách. V Bulharsku si založil rodinu.

KAROLKO vyštudoval medicínu na Lekárskej fakulte UK v Československu a stal sa gynekológom - ženským lekárom. Oženil sa až v Československu.

ONDRÍK vyštudoval jemnomechaniku a elektroniku. Pracoval ako opravár mechanických a elektrických písacích strojov, kalkulačiek. Oženil sa až v Československu.

Apouka veľmi chceli, aby aj dcéry mali vzdelanie, aby sa vyučili remeslu ako krajčírky alebo pletačky na strojoch. Samozrejme, dievky sa chceli parádiť, tak radšej išli slúžiť, aby si zarobili peniaze, ako by sa učili.

Moje sestry a ja

ZUZKA slúžila u pánov, opatrovala deti, neskôr robila na družstve. Niekoľko rokov pracovala v Dunajplavbe ako pomocná sila na lodi. V Bulharsku si založila rodinu. Vydala sa za Slováka Jána Petráša.

MARKA slúžila u pánov, neskôr, keď peniažkov bolo málo, zamestnala sa tiež v Dunajplavbe a tam robila na lodi ako pomocná sila. V Bulharsku si založila rodinu. Vydala sa za Slováka Jána Marečka.

ŽOFKA tak isto slúžila u pánov, neskôr v Československu sa zamestnala v Kovosmalte v Trnave a robila ako robotníčka. V Bulharsku si založila rodinu. Vydala sa za Slováka Jána Tisovského.

Ja som robila ako guvernantka u nemeckého ataše v Sofii, neskôr v Československu som sa vyučila za čalúničku a dlhé roky som robila v nábytkárskych závodoch, kde sme vyrábali krásny čalúnený nábytok. V Bulharsku som si založila rodinu. Vydala som sa za Bulhara Nikolu Bečvarova, s ktorým som sa zoznámila v Sofii. Tam sa nám narodili dve deti Viola a Vladko.

ERIKA sa v Československu vyučila za detskú sestru. Celý život sa potom venovala výchove malých drobčiekov v jasličkách a v škôlkach. V Bulharsku si založila rodinu. Vydala sa za Juraja Marečka.

"Všetky tieto spomienky vznikli, keď mi Stanko Petrák poslal list (som dcéra Gizely Bečvarovovej, rod. Petrákovej), na ktorom bol podpis cirkevného predsedu, o ktorom si mysleli, že by to mohol byť podpis nášho pradedka Jána Petráka st. Naša maminka potvrdila, že je to podpis jej starého otca, nášho pradedka s vykrútenými fúzami! A vtedy začala maminka spomínať..."

V kostole a škole

Vieš, že všetci starší ľudia, ale aj mladší vrstovníci môjho otca Jána Petráka ml. (ako Tisovskovci, Petrákovci, Petrášovci, Marečkovci, Vargovci, Vrškovci, Tomanovci, Vagovci...) boli členovia evanjelickej cirkvi v Brašľanici. Platili si riadne členské príspevky a chodievali pravidelne na cirkevné stretnutia. Okrem toho aj všetci mládežníci sme museli chodiť do kostola. Spievali sme v kostolnom chóre.

Keď prichádzali slovenskí učitelia (Novák, Ilavský, Rusko, Michalko), ale aj farári z Československa do Bulharska, tak vždy spávali a boli ubytovaní u Petrákovcov, lebo sa niesol chýr, že babka Gizka Petráková sú čistotná, poriadkumilovná a pohostinná žena.

Keď vznikla v Brašľanici prvá škola pre slovenské deti, tak prvým učiteľom bol pán učiteľ Michalko. Po celý školský rok učiteľ Michalko bývali u nás. Do školy sme chodievali tak, že doobeda sme mali vyučovanie v bulharskej škole a poobede, keď sme sa naobedovali a trocha si oddýchlí, išli sme na vyučovanie do slovenskej školy.

Deti pred školou v Brašľanici

Dedo Ján Petrák, na fotke v úlohe peciara

Ochotnícke divadlo

Ako žiačka som hrala v ochotníckom divadle, čo si pamätám, bol to *Ženský zákon*. So mnou hrali aj moje sestry aj sesternice. Ochotnícky divadelný krúžok viedol pán učiteľ Michalko.

Na Vianoce

Spomínam si, že na Vianoce sme my mládežníci chodili do polnoci pod okná spievať vianočné koledy. Pozývali nás dnu, trochu sme sa ohriali, dali nám zajať, mládencom aj vypiť, pohostili nás sladkosťami, po polnoci chodili ženáči a nevesty a nadránom už len starší ľudia. Ako deti sme chodievali na prvý sviatok vianočný a aj na nový rok z domu do domu palazovať. Dostávali sme grajciarik, čomu sme sa veľmi tešili.

A maminka Gizka začala spievať:

Čas radosti, veselosti
svetu nastal nyní
ne Bůh věčný, nekonečný
narodil se z panny,
v mestečku Betleme
v jaslíčkách na slamě
leží malé pacholátko na zime.

Potom ju napadla vinšovačka:

Vinšujem Vám Nový Rok
vypadou Vám z peci bok
a zo šafľa ucho
a z gazdinej brucho,
gazdiná sa opila
v čepci vodu nosila,
kapusta jej zhnila,
že ju neumyla.
Kapsička mi trčí
pes do nej vrčí
dajte mi oreche,
nak sa mi napučí.

a kdeže ho uloží,
do svojej loži
a ešte aj ona
sa k nemu priloží.

Potom spomínala ďalej:

Na Vianoce naša mamouka upiekli plnú ťapšu mäsa a klobásu, no a to sme jedli s chlebíkom a k tomu kyslé uhorky. Keď sme sa navečerali, tak sme išli do kostola. Keď sme sa vrátili z kostola, zasa sme jedli, lebo prišli k nám ľudia, ktorí tiež išli z kostola a prišli nám zaspievať. Na Vianoce sme robili aj opekance s makom. Piekli sme makovníky, orechovníky, zlepené lekvárové koláčiky poliate čokoládou, alebo posypané s cukrom.

„Vianočný stromček“ sme si robili z halúzok zo stromov. Vždy sa odrezal nejaký rozkošatený vrcholec stromu a vetvičky sme si zabalili do farebného krepového papiera. Do staniolu sme zabalili orechy, zápalky sme vopchali do orechov a takto pripravené „ozdoby“ sme vešali na pripravené halúzky. Ak sme mali dosť kockového cukru, tak aj ten sme zabalili do staniolu a to sme tiež zavesili na „vianočný stromček“. Okrem toho, ak mamouka kúpili salonky, tak aj tie sme tam povešali.

Páračky

V zime sme chodievali do domov na páračky párať perie. Uvarila sa kukurica a to sme jedli. Pri páračkách sme si spievali:

Páračky, páračky,
pôjdeme domov,
pôjdeme my domov,
jedna za druhou
a tá Žofka Petráková, nechcela isti
chcela si frajera odprevadiť

Spomienky na zabíjačky

Náš apouka chodievali zabíjať prasce, za čo mali zaplatené a vždy doniesli domov aj výslužku, tak sme mali zavše dosť mäsa a klobásy. Apouka robili veľmi dobré klobásy, ktoré boli vychýrené po celej Brašľanici.

Naša mamouka raz do týždňa piekli veľké bochníky chleba a vtedy upiekli aj kapustníky. Keď sme doma zabíjali prasa, tak sa navaril veľký hrniec guľášu, domov sa pozvali všetci významní ľudia z dediny, 3-4 učitelia, farári, kmeť, urobila sa veľká večera, kde sa všetci pohostili. Domov si odnášali výslužku zo zabíjačky, kde im mamouka pribalili aj zopár koláčov a pagáčov, ktoré deň pred zabíjačkou napiekli. Zvykom bolo, že sa zo zabíjačkového guľášu odnieslo aj najbližším susedom, aby ochutnali.

Ako sme trávili Veľkú noc

Veľkú noc Slováci v Bulharsku oslavovali skôr ako Bulhari. Zvyk bol taký, že mamouka uvarili a zafarbili 100 vajec v cibulových šupkách. V koryte zamiesili cesto, dali doň hrozienka a upiekli gúgľov - kozunak (pletienku-vianočku) a potom roznášali po dedine známym Bulharom. Potom, keď zasa Bulhari slávili Veľkú noc, tak oni im doniesli výslužku zo sviatkov jari a aj symbol jari, ktorý je pre Bulharov príznačný - marteničky.

Spomienky na rodičov

Mamouka, keď vypravádzali návštevu z domu, vždy stáli pri okne a kývali im, kým nezašli za roh. Tento zvyk sme si osvojili aj my dievčatá a tradoval sa aj tu, keď sme sa presťahovali všetci na Slovensko.

Spomínam si, že apouka chodievali vo sviatok do krčmy a tam kartárom robili zapisovača, za čo mali zaplatené. Keď sa vracali potom domov, deťom kupovali veľkú krabicu s obrázkom veľkej kravy a v škatuli bolo veľa malých čokoládiek, na čo sme sa ako deti veľmi tešili.

Apouka vždy volali mamouku, aby s ním išli do mesta, aby sa spolu najedli a apouka si vypili

pohárik vína.

Mamouka mali veľmi rada banány.

Apouka chodievali pomáhať na rôzne zabíjačky po dedine. Zo zabíjačiek dostávali ako výslužku masť, mäso aj klobásky, tak sme mali vždy hojnosti a rodina netrpela hladom.

Doma chovali bravov. Raz mali také veľké prasce, ktoré vážili okolo 250 kg, tak pred zabíjačkou museli rozbiť chliev, aby mohli prasce dostať von.

Spomínam si, že nevesty boli v móde najmä tie, ktoré boli moletnejšie. Nevesta sa vyberala ženíchovi nasledovne, teda aj náš apouka si podľa tohto zvyku hľadali nevestu:

"Od zimnici bolo", to znamená že, keď gazdiná z lopára vyškrabala zaschnuté zbytky cesta a podala omrvinky pytačovi, tak to bola špinavá domácnosť, takú nevestu nechceli. Ak "od zimnici nebolo", to znamená, že sa z lopára nič nevyškrabalo, to bola čistotná domácnosť. Takto si aj apouka vybrali mamouku za nevestu.

Spomienky na repatriáciu

V roku 1945 začala československá vláda povolávať zo zahraničia Slovákov späť do vlasti, a tak aj naša rozvetvená Petrákovská rodina odchádzala postupne do Československa. Marka, Zuzka, Gizka, Erika a Janko už mali založené rodiny.

V roku 1950 ako posledná odchádzala z Bulharska moja rodina do Československa.

Najprv všetky naše rodiny bývali na Morave a postupne sme sa presťahovávali na Slovensko.

Keď sme sa presťahovali na Slovensko, môj manžel Nikola sa zamestnal v Bratislave v Dunajplavbe ako zámočník, neskôr ako vyučený krajčír sa dostal do krajčírskej dielne v Dunajplavbe a šil vnútorné doplnky do lodných kajút.

Ja som sa zamestnala v nábytkárskych závodoch. V Československu sa nám narodili ešte dve deti Zdenička a Jarmilka.

Z Dunajplavby sme dostali parcelu na záhradku, ktorú sme si zveľaďovali a trávili tam voľné chvíle. S manželom sme veľmi radi chodievali na prechádzky do lesa, zbierali sme hriby.

Z Dunajplavby sme dostávali rekreačné poukazy, tak sme chodili aj na dovolenky do Kráľovej Lehoty, Špindlerovho Mlyna...

Veľmi rada som robila ručné práce - háčkovanie, vyšívanie, štrikovanie a zapájala som do týchto prác celú moju rodinu.

Niekoľko rokov sme chodievali s manželom a

mojimi niektorými sestrami aj na stretnutia Spolku Slovákov. Tieto stretnutia boli veľmi príjemné. Stretli sme sa tam s ľuďmi, s ktorými sme sa poznali v Bulharsku.

Gizela Bečvarovová rod. Petráková
s manželom Nikolajom

„Či je srdce šťastné alebo trpiace, vždy potrebuje ešte
jedno k sebe.“
(Božena Nemcová)

Keď som ovdovela, tak som prestala chodiť na tieto stretnutia. No a teraz mám 97 rokov a aj keby som chcela, už nevládzem.

To sú moje spomienky. Veľa si už nepamätám...

„Niet krajších rozprávok, ako tie, ktoré píše sám
život“

(H .CH. Andersen)

- Spomienky spracovala dcéra Viola Čiefová -

Pavel Rozkoš

Novodové bájky, rozprávky a poviedky - paródie

Nachádzajúc sa z príležitosti rôznych sociologických, etnografických, folkloristických, dialektologických výskumov v lone nášho ľudu, mohli sme sa presvedčiť o vysokej kultúrnej úrovni tohto ľudu, o jeho hlbokom presvedčení, čo sa týka vlastnej identity, o jeho bezprostrednosti na okolitý svet.

Čo sa týka stupňa kultúrnej vzdelanosti nášho národa, videli sme, že medzi jeho najrepresentatívnejšími predstaviteľmi sú aj veľmi kultivovaní ľudia, dobrí znalci nielen národnej kultúry, ale aj svetovej, ľudia sčítaní, ktorí si osvojili nielen základné literárne diela národných klasikov, ale prečítali, samozrejme, aj rôzne diela klasikov svetovej literatúry. A ešte niečo: žijúc už niekoľko spolu s rumunským národom, naši Slováci nemohli si neosvojiť - buď v škole alebo samostatným vnímaním a pozorovaním - základné hodnoty kultúry rumunského národa.

A to všetko sa odzrkadľuje aj v ich duchovnom živote, čo sme sa snažili zachytiť z ich rozprávania a podávame tu váženému čitateľovi v podobe napísaného slova.

Je to ešte jeden dôkaz o tom, že celé generácie Slovákov v Rumunsku nežili tu zbytočne, že zanechali niečo aj pre budúcnosť.

Na kraji lesa

Žili raz dávno na kraji veľkého lesa rôzne zvieratá a vtáky ... Medzi nimi vynikali aj Osol, vlastne Somár, to akože najväčší a s najdlhšími ušami; potom Opica, lebo sa vedela pekne hlasno smiať; aj Sviňa divá, lebo mala dlhý rypák a veľké tučné brucho; dokonca aj Tučniak patagonský, lebo stále nosil pekný, dlhý frak sťa nejaký hudobný dirigent; aj Pštros veľký africký, lebo si vedel načas vopchať hlavu do piesku, takže ho potom už nič nemohlo vyrušovať, nič nevidel, nič nepočul, nič ho nezaujímal; zase Sojka škrekotavá, lebo bola zvedavá, takže vedela prvá o všetkom a najmä vedela dobre klebetiť; aj Sova nočná, lebo vedela poriadne hlasno húkať, a tak ľudí strašiť, ale aj každému dobre pritakávať; aj Slávik maličký, lebo vedel pekne spievať; a iné ...

Žili si ony všetci spokojne, každý so svojimi radosťami a ťažkosťami, každý so svojimi problémami, každý so svojimi záujmami... Občas sa aj schádzali, predvádzali svoje mimoriadne talenty, chválili jeden druhého, najmä šéfa, a tak čas

rýchlo ubiehal.

Napríklad, všetci jednohlasne chválili Osla, že aké má on pekné, dlhé ušiská, ako keby on na tom všetkom mal nejaké mimoriadne zásluhy. Okrem toho vraj aj tak pekne híkal, lebo sa nad všetkým divil a to jeho híkanie mnohým pripadalo akoby nejaký pekný spev...

Aj Opicu chválili, že ako jej len pristane tá pekná červená škvrna na zadnej časti jej tela a že sa vie tak anjelsky smiať...

Divú Sviňu chválili, že aký má ona pekný čierny rypák a že ako skvele vie ona ním narábať, keď všade ryje, takže akiste tam vie nájsť rôzne dobroty, a preto je aj taká pekná tučná, okružla ...

Tučniaka patagonského chválili za jeho jemnučké páperie a nikomu to nevadí, že aký je on ťarbavý a že nie je v stave zaspievať ani len jednu-jedinú pieseň, niežeby ešte dirigovať nejaký orchester...

Pštroso afrického chválili, že aké on má pekné perie na zadnej časti tela a že ako mu ho pekne vietor rozfukuje, ale nikoho ani len

nenapadlo, že aké je to nedobré a nepekné pchať si pred všetkým hlavu do piesku...

Sojkin škrekot nikoho nevyrušoval, iba len ak jej klebetnosť vadila jednej-druhej spomedzi mladých dievok ...

Ani Sovine veľké okále nikoho nezaujíмали, ani nikoho nestrašili a v lese jej húkanie poverčivým ani mak nevadilo...

Len so Slávikom boli skoro všetci nespokojní... Ani jeho maličkosť sa im nepozdala, ani jeho spev a trilkovanie sa im nie veľmi páčili, lebo vraj spieva veľmi vysoko, priveľmi cifruje, takže ho nevedeli poriadne oceniť... Ale čo im najviac vadilo, že spieva skoro celú noc a najkrajšie a najusilovnejšie každý deň nad ránom, takže sa preto nikto poriadne nemôže ani len vyspať.

Morálka alebo ponaučenie: Ak si šéf a si Osol a máš takých poradcov ako je Opica, Sojka, Pštros alebo Sviňa, rob si svoju robotu ako najlepšie môžeš a nechaj aj Slávika nech si on vyspevuje ako len najkrajšie vie...

Predstavujeme vám Andreja Kučerku

Úspešného športovca

Milí priatelia, radi by sme sa s vami podelili o veľkú radosť z nášho vnuka Andreja Kučerku. Ajko, ako ho doma voláme, sa narodil 20.2.2001 v Bratislave Cvetane a Andrejovi Kučerkovcom. Má mladšiu sestričku Zoju. Mama je právnička a otec pracuje v gastrosektore. Ajko vykazoval všetky známky hyperaktívneho dieťaťa. Neúnavný, večne v pohybe, nepozorný a nesústredený. Bolo potrebné ho viesť k sebadisciplíne a systematickej práci. Avšak aktívne športovanie a usilovnosť nakoniec z neho vychovali disciplinovaného a ambiciózneho mladého muža, ktorý úspešne zmaturoval na hotelovej akadémii a dostal sa na vysnívanú vysokú školu.

- starí rodičia Antalíkovci -

Praha

Príbeh o Prahe je veľmi špecifický. Praha, najväčšia a najkratšia metropola z našich dvoch krajín. Je to mesto s neopísateľnou históriou a mesto s nádhernou kultúrou, ktorú máme možnosť vidieť na všetkých krásnych historicky zachovaných budovách a samozrejme na 100 vežiach, čím je práve stavebná Praha výnimočná. Ale prečo som si vybral zrovna Prahu? Tak ja vám to teda poviem. Už od malička som bol ruka v ruke s dedom. Kam sa dalo tam ma brával a kde som musel ísť so sprievodom, tam som ho brával. Ešte väčšie puto nastalo, keď som sa rozhodol hrať futbal, šport, ktorý on tak miloval. Keďže má všetky vnučky, len mňa vnuka, konečne mal možnosť začať sa realizovať. Dede veľmi správne už od mala odhadol moju povahu. Tou je pracovitosť, ktorú ale ťahá dole lenivosť. Našťastie pre mňa, dede vždy videl, ako zo mňa vyťažiť čo najviac. Od mala ma vedel múdro a správne namotivovať, aby som dosiahol to, čo som chcel, či už hovorím o učení, futbale alebo len o nejakých morálnych zásadách. Veľa správneho ma naučil aj vďaka jeho historikám.

Vždy si vybral tú ťažšiu cestu k cieľu a vždy ju zdolal! V ich dobe to nebolo jednoduché. Dnes každý berie za samozrejmosť štúdium na základnej, strednej a následne na vysokej škole, ale nie vždy tomu tak bolo. Za ich čias si nemohol

hoci kto dovoliť študovať a už vonkoncom nie na hociakej škole. Na univerzity nebolo jednoduché sa dostať a o to náročnejšie sa tam udržať. Ako už všetci dobre tušíme, dede si vybral zase pekný cieľ. Vybral si Právnickú fakultu univerzity Karlovej v Prahe. Áno tušíte dobre. Stanovil si, dostal sa, vyštudoval a zdolal. A k tomu všetkému mal v Bratislave ženu a dieťa za ktorými pravidelne dochádzal. Čo chcem ale povedať, že na základe tejto jeho skúsenosti nabral kopec zážitkov, rád a skúseností, ktoré odovzdával a stále odovzdáva svojim deťom a nám - jeho vnúčatám.

Postupom času, ako som rástol a posúval sa vyššie ročníkmi základnej, neskôr aj strednej školy, začal som uvažovať, čo by som chcel raz robiť. V štrnástich rokoch, to znamená v poslednom ročníku základnej školy, som si uvedomil, čo ma naplňa a čo mi robí naozajstnú radosť. Už som bol dostatočne inteligentný na to, že nejaký futbalista svetovej triedy zo mňa nebude, ale aj napriek tomu som miloval ten šport a nehodlal som sa ho vzdať. Rozhodol som sa, že keď zmaturojem, chcem ísť študovať šport. Teraz sa pýtate, ako je možné skúmať a študovať šport? Jednoduchá odpoveď - Fakulta telesnej výchovy a športu. Počas štúdia na strednej škole som sa nadmerne venoval športu či už po fyzickej stránke či vedeckej. Zaujímal ma to,

Imrich Antalík - dede

chcel som vedieť o tom viac ako ostatní, chcel som byť ten, ktorý bude dávať odpovede na často kladené otázky a postupom času sa mi to aj darí. Nehovorím, že úplne alebo že všetko, ale ako sa hovorí : „Pomaly ďalej zájdeš.“ Po celé tie roky, čo som športoval a popri tom počúval občas rady, občas historky, občas ponaučenia od dedeho, vždy tam nejaké bolo zakomponované slovíčko Praha. On to mesto miluje a za tie roky, čo spolu trávime na tréningoch, som si to mesto zamiloval aj ja. Je teda pochopiteľné, že keď v piatom ročníku na strednej škole prišla otázka : „Kam na výšku?!“. automaticky som zaradil medzi možnosti aj Fakultu telesnej výchovy a športu v Prahe.

Keďže som už zopár rokov sledoval situáciu vo futbale, dosť podrobne som vedel, ako na tom sú jednotlivé okolité krajiny, čo sa týka športu. Musím priznať, že keď som si porovnal športovú situáciu na Slovensku a v Čechách, musel som smutne skonštatovať, že sa na našich susedov nechytáme. A keďže som už od mala mal vstevované, aká je Praha super, bolo mi celkom prirodzené, že tam chcem ísť študovať, ešte k tomu, keď môj najväčší futbalový fanúšik – dede, ma v tom neskutočne podporoval. Tak som sa rozhodol ísť do toho. Zistil som si všetky potrebné informácie a dvadsiateho novembra minulého roku som odoslal prihlášku do Prahy. Keďže som dedeho vnuk, je viac ako jasné, že som si vybral jednu za najnáročnejších univerzít

v Českej republike, ale predsa : „Výzvy sú na to, aby sa zdolávali.“

Tak som sa začal pripravovať na prijímačky. Pre tých, ktorí nevedia, prijímačky na športové školy pozostávajú z troch častí: Prvá - musíte mať platnú športovú prehliadku u športového lekára, ktorú musíte každý rok opakovať, čím dokladáte to, že ste spôsobilý na tej škole študovať. Druhá - talentové prijímacie skúšky. Na každej univerzite sú iné „talentovky“, takže na každé sa treba pripravovať samostatne. Každé ale zahŕňajú atletiku, gymnastiku, športové disciplíny z vami zvoleného športového odvetvia a plávanie. Za všetky tieto disciplíny dostávate body, ktoré sa ku koncu spočítajú a tvoria polovicu vašich bodov. Posledná, tretia časť - písomné prijímačky. Na väčšine športových školách bývajú písomné prijímačky zo športovej oblasti, tu však „ftvš-ka“ ukázala svoju výnimočnosť, pretože písomné prijímačky nemali nič spoločné so športovou, ale skôr merali inteligenciu človeka, či vôbec má vlohy na tej škole študovať.

Deň „D“, prijímačky. Mal som tú smolu, že na základe zlej pandemickej situácie sa mi talentové prijímacie skúšky zrušili a ostali len písomné, cez internet... Úplne zle. No napísal som, pocity neboli nejaké pozitívne, ale bol som spokojný, že to už mám za sebou. Po troch týždňoch to prišlo. Prišiel som domov a ponáhlal som sa na tréning, ale ako každý jeden deň pred tým som ešte rýchlo rozklikol prijímací mail a pozrel, či už nie sú výsledky. A boli. Chvilka napätia sa stupňovala s načítavaním mailu a vtom, keď pribehla mama, sa to načítalo- PRIJATÝ! Zrazu sme obaja stratili reč a iba sme sa začali objímať. Dostal som sa na školu, na ktorú som si stanovil cieľ dostať sa už päť rokov dozadu. Dnes viem, že nič z toho by sa nestalo, keby som nepokračoval vo svojej tvrdej práci a sebakontrolu pri športe, taktiež viem, že v čase, kedy bolo naozaj ťažko a chcel som sa na to vykašľať prišiel dede a vždy mi dal dôvod a energiu, prečo pokračovať v práci ďalej. Vďaka mojej rodine, ktorá mi vždy dodala potrebnú energiu a silu a vášeň idem na jednu z najznámejších univerzít v Európe. Odteraz to bude už len na mne, aby som im dokázal, že ma nie márne podporovali a že to zvládnem.

- Ado -

Chytráček

Septembrová pesnička

Ušlo leto za tri lesy.
Nenarátam ani do päť
a už klope čosi-kdesi.
Kto to klope? Čo to klope?

Iste by si vedel rád:
ktože nás to budí v spaní?
September! Naš kamarát!
Zaklopal na školské brány:

Klopi-klopi, brána,
otvára sa zrána,
ide detí
ako smetí,
do školičky
každé letí.

Klopi-klopi, brána,
Otváraj sa zrána,
idú žiaci
k svojej práci,
písať, čítať,
nech sa páči!
Klopi-klopi, brána,
otvára sa zrána!

Ilustrovala Lea Antalíková

Krista Bendová

HÁDANKY

Dve okienka vedľa seba.
Viedieť cez ne, čo je
treba,
polia, lúky i kus neba.
Medzi nimi mostík leží
a okolo rámečiek beží.
Čo je to?

(erailuko)

Idú vo dne, idú v noci,
bez jedla a bez pomoci.
Nemá konca dlhá cesta,
a predsa sa nehnú z
miesta.
Čo je to?

(ynidoH)

Nájdí

rozdiely

5	3			7				
6			1	9	5			
	9	8					6	
8				6				3
4			8		3			1
7				2				6
	6					2	8	
			4	1	9			5
				8			7	9

Ktorým smerom ide autobus?

Odpovede

5	3	4	6	7	8	9	1	2
6	7	2	1	9	5	3	4	8
1	9	8	3	4	2	5	6	7
8	5	9	7	6	1	4	2	3
4	2	6	8	5	3	7	9	1
7	1	3	9	2	4	8	5	6
9	6	1	5	3	7	2	8	4
2	8	7	4	1	9	6	3	5
3	4	5	2	8	6	1	7	9

ús ein obel ,ava!oD
.erevd 'teidiv

- Zuzana Trunnerová -

Oslovili sme riaditeľku Základnej školy Jána Čajaka v Petrovci

**"Naši žiaci sú zárukou našej budúcnosti.
Vkladáme do nich, vkladáme do seba."**

Čajakova škola

Od dávnej minulosti po dnes slovenské národnostné školstvo vo Vojvodine si vytrvalo šliapalo svoje cesty v oblasti vzdelania. Trvalo to dlhé roky, kým sa dopracovali k modelu školstva a škôl, aké máme dnes. Najúspešnejšie a najúčelnejšie pracoval učiteľ a spisovateľ Ján Čajak, ktorého práca bola veľká, nezištná, obetavá, skromná ako celá jeho osobnosť. Na jeho zásluhu občania Petrovca nikdy nezabudli a na počesť svojho veľkého učiteľa vďační Petrovčania svoju základnú školu pomenovali jeho menom, ktorá ho pyšne nosí aj dnes.

Dnes Základná škola Jána Čajaka v Petrovci je jedna z najväčších škôl s vyučovacím jazykom slovenským mimo hraníc Slovenska. Jestvuje viac než 270 rokov a úspešne reprezentuje národnostné školstvo a vojvodinských Slovákov v krajine a v zahraničí.

Školská budova sa začala stavať v roku 1979 a slávnostne bola daná do prevádzky 26. júna 1983. Škola má rozlohu 6.125 m². Vybavená je súčasným nábytkom a modernými učebnými pomôckami, čo umožňuje výučbu na vyššej úrovni. Škola má počítačovú učebňu, odborné učebne, knižnicu pozostávajúcu z vyše 15500 kníh, žiacku kuchyňu a jedáleň, telocvičňu, modernú športovú halu, letnú učebňu, športové terény a rozsiahly esteticky upravený park veľkosti 4 ha.

Výučba je dvojazyčná, kabinetová a prebieha na dve zmeny. Od školského roku 2004/2005 na škole je v činnosti celodenný pobyt. Žiaci sú zapojení do rozmanitej školskej a mimoškolskej krúžkovej činnosti, kde si upevňujú svoje vedomosti alebo svoj talent a do

organizácií, ako sú Organizácia Detského zväzu, Žiacky parlament a Dorast červeného kríža.

Škola úspešne pracuje na skvalitňovaní mimoškolskej činnosti. Od školského roku 1998/1999 v škole bola prvýkrát zorganizovaná detská výtvarná kolónia Makovička, na ktorej sa okrem žiakov zúčastňujú aj akademickí maliari, výtvarní pedagógovia a inšitní maliari, ktorých obrazy ozdobia steny školských priestorov. V školskom roku 2008/2009 sa petrovská škola stala nositeľkou jedinečných seminárov pre žiakov z rôznych vojvodinských škôl s vyučovacím jazykom slovenským a od školského roku 2014/2015 je hositeľkou medzinárodného stretnutia slovenských dolnozemskej žiakov. Vyučovacia, výchovná a mimoškolská činnosť školy je zameraná aj na rozvíjanie multikulturálnej výchovy, poznávanie regiónu a na rozvíjanie osobnostných vlastností žiakov.

Pre rôznorodú a úspešnú činnosť škola bola odmenená najvyšším vojvodinským uznaním – Cenou Dr.Đorđa Natoševića (2002), Zlatou plakettou NRSNM (2015) a Cenou obce Báčsky Petrovec (2015).

Od založenia MIŠ (Multiinterdisciplinárna škola) a profesijného združenia Asociácie slovenských pedagógov (ASP), naši učitelia sa aktívne zúčastňujú v ich práci. Od roku 2013 Čajakova škola sa stáva sídlom tohoto učiteľského združenia a odvtedy sa rozvíja úspešná spolupráca v rôznych aktivitách a projektoch.

Vývoj ide stále dopredu. Veci sa rýchlo menia a dynamicky vyvíjajú. Globalizácia a informačné technológie stavajú pred nás stále nové výzvy. Na také výzvy odpovedajú naši učitelia spolu so žiakmi, keď dosahujú pozoruhodné výsledky v rôznych oblastiach a úspešne prezentujú školu ako v krajine, tak i v zahraničí. Pravidelne sa zúčastňujú na súťažiach už či obvodných, republikových, ale aj na medzinárodných,

odkiaľ prichádzajú s pozoruhodnými výsledkami. Na škole okrem toho, že pracuje veľký počet zaujímavých krúžkov, často sa organizujú rozmanité voľné aktivity. Školský časopis *Okienko* získal dvakrát prvé miesto v kategórii školských časopisov pre žiakov základných škôl na celoslovenskej literárnej súťaži a na celoslovenskej súťaži triednych a školských časopisov

Pravidelne sa zapojuje do projektov vyhlásených Ministerstvom školstva, vedy a technologického rozvoja Srbskej republiky a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. V rámci celoživotného vzdelávania škola sa snaží zosúladiť potreby profesijného rastu učiteľov s potrebami školy. Z Čajakovej školy vyrástlo a vyrastá množstvo žiactva,

PRO SLAVIS. Veľké úspechy zaznamenáva aj školský chór.

Škola nadväzuje vzťahy a spoluprácu so spoločenským prostredím a zapojená je do LAP-u (inklúzia Rómov), do dlhodobého projektu Bezpečná spoločnosť, Digitálna učebňa...

medzi nimi budúci učenci, spisovatelia, lekári, inžinieri, umelci, ktorí sú zárukou, že Slováci vo Vojvodine majú do ďalších čias zabezpečenú svoju národnú budúcnosť. Čiže ten, kto sa chce udržať, musí na sebe neustále pracovať. Osobný, profesionálny, osobnostný rast je základný nástroj na udržiavanie pozície a udržanie reálnych príležitostí do budúcnosti. A naši žiaci sú zárukou našej budúcnosti. Vkladáme do nich, vkladáme do seba.

- Mária Andrášiková -
učiteľka slovenského jazyka a literatúry
predsedníčka Asociácie slovenských pedagógov

TROŠIJA

Miešaná, v sude kvasením zakonzervovaná zelenina.

Prísady

Zelenina - karfiol, mrkva, uhorky, baranie rohy, zeler, malé nedozreté melóny, zelené paradajky

Voda a soľ

Postup

1. Pripravenú zeleninu očistíme, umyjeme. Karfiol rozdelíme na malé ružičky, väčšiu mrkvu rozrežeme po dĺžke, menšia môže ostať celá, zeler nakrájame na plátky (Obrázok 3).

2. Zelené paradajky necháme celé, aj malé melóniky môžu zostať celé, pokiaľ sa premestia cez otvor na keramickom súdku.

3. Takto pripravenú zeleninu ukladáme striedavo do súdku až po vrch. Pripravíme si slaný roztok v pomere 1 liter vody – 5 dkg soli (Obrázok 5 a 7).

4. Roztokom zalejeme naloženú zeleninu, prikryjeme tanierom a zaťažíme ťažkým predmetom, aby bola zelenina čo najviac zatlačená.

5. Necháme kvasiť pri izbovej teplote. Po cca 2-3 týždňoch zeleninu skontrolujeme tak, že všetko povyberáme do pripravenej nádoby, mäkké kúsky vyhodíme, vodu zo súdku precedíme, zeleninu naukladáme späť do súdku a zalejeme precedenou vodou.

6. Tento postup môžeme zopakovať aj 2-3x, kým zelenina celkom nevykvasí. Potom súdok vyložíme na chladné miesto, aby sa kvasenie zastavilo. Takto pripravená zelenina by mala vydržať aj do jari.

Dobrá chuť!

OBRÁZOK 1

OBRÁZOK 2

OBRÁZOK 3

OBRÁZOK 4

OBRÁZOK 5

OBRÁZOK 6

OBRÁZOK 7

OBRÁZOK 8

SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA

Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava

tel.: +421 907 772 130

email: spolokssb@gmail.com

web: www.ssb.sk

PRIHLÁŠKA

za člena

Spolku Slovákov z Bulharska

Meno a priezvisko (titul):

Dátum narodenia:

Adresa trvalého bydliska:

Kontakt (telefón, mobil, email, facebook):

Zamestnanie (nepovinný údaj):

Pôvod- z ktorej rodiny a dediny v Bulharsku pochádzajú predkovia:

Prihlasujem sa týmto za člena Spolku Slovákov z Bulharska a vyjadrujem súhlas s odvádzaním členského príspevku.

Dátum:

Podpis:

**Časopis finančne podporil
Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí**

ÚRAD
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRANIČÍ